

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Frederiksborgs lærde Skole,

September 1827,

ved

Fred. Christ. von Haden,

Lærer i Mathematik.

*Universitets- og
Bibliotek.*

Kjøbenhavn.

Trykt hos Directeur Jens Hoftrup Schults,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Det er aabenbart, at den, som rigtig vil fatte og forstaae et Sprog, maa have dannet sig et Begreb om Maaden, hvorpaa Sprog i Almindelighed kunde være opstaaet og fremdeles have erholdt en vis Grad af Fuldkommenhed. Uden dette vil Meget blive ham utydeligt eller endog ganske uforklarligt især med Hensyn til de Sprog, som allerede tidlig ophørte at tales, og hvori kun faae Skrifter ere forfattede. Saaledes forholder det sig med det hebraiske, som i sin Reenhed kun findes i det gamle Testamente; for at kunne forklare baade dets Ordformer og Forbindelsen mellem dets Taledele er det ikke nok ved Hjælp af Erfaring og Auctoritet at kunne uddrage særegne Regler for Sproget, naar ej deres Rigtighed er godtgjort ved en filosofisk Betragtning. — Det er interessant at bemærke, hvor simpelt og naturligt det hebraiske Sprog er bygget, saavelsof ogsaa de dermed nærmest beslegtede; Overgangen fra den ene Taledeel til den anden er let at opdage og staaer i en nøie Forbindelse med det Begreb, man maa gjøre sig om Sprog i Almindelighed. Min Hensigt var det her fortællig at vise Oprindelsen til enkelte mærkelige Ord, Overgangen fra een Taledeel til en anden, samt dernæst at give en Forklaring over en heel Sætning, saaledes som den maa findes i Hebraikken. Jeg seer vel, at jeg ej er istand til at behandle denne Materie, som jeg føler, at den burde behandles; tildeels fordi jeg kun i kortere Tid har lagt mig efter at kjende de østerlandske Sprog, tildeels fordi jeg enten ej har optegnet Alt, hvad Mærkeligt jeg erindrer mig tilforn at have læst, eller ej har Hjælpe midler nok ved Haanden.

Der ere vel de, som antage, at Skaberen ved Skabelsen indgav de første Mennesker en Art af Sprog, rigtignok kun simpelt; men skulde dette være Tilfældet, maatte de første Mennesker være udrustede med langt fuldkomnere Sjælsævner end vi, som undertiden endog ved en formedelst et uddannet Sprog nøiagtig Beskrivelse af en Gjenstand dog kun erholde et dunkelt Begreb. Det er nemlig aabenbart, at, hvis Sproget skulde siges directe indgivet af Gud, maatte i det Mindste det første Menneske uden at have seet en Gjenstand, blot ved at have hørt den af Skaberen givne Benævnelse, strax kunne danne sig et tydeligt Begreb om samme. Vil nu En sige, at Benævnelsen først blev indgivet i det Dødelik, Gjenstanden gjorde Indtryk paa Sandserne, bliver det dog vist urigtigt at antage en umiddelbar Meddelelse af Gud, hvor dog Enhver maa føle, at Indtrykket selv uden denne maatte vække Lyst til at give sine Følelser tilkjende, at Evnen til at frembringe artikulerede Lyde snart

over fra at betyde et frygteligt til at betyde et simpelt Indtryk formedelt Nærværelsen.

הָ; נָה. הָ, o. s. v. „Haj!“ „Ha!“ „See!“ „Hisset!“ — noget Nærværende. — Udraab, bevirkede ved udvortes Omstændigheder.

2. „Ach! — Vand“ vakte Begrebet af „noget Smærteligt og dernæst af Vand,“ og den virkelige Betydning af hele Forbindelsen bliver: „her er intet Vand,“ el. „hvor er der dog noget Vand?“ Gjentagelsen af saadanne i Begyndelsen hæftige Indtryk og dermed følgende Udraab var Aarsag i, at derved alene tænktes en sølt Mangel formedelt Straværelsen.

יָ; נָ. אָ. אָ. o. s. v. „D!“ „Ach!“ „Ach!“ — „noget Straværende.“ — Udraab, bevirkede ved Forestilling uden nærværende Gjenstand (indvortes Omstændigheder).

Vi ville nu behandle disse to Numere særskilte; Dog bliver det Enhvers Sag at sætte sig saa nøie ind i Materien, at endog mindre udførte Betragtninger kunne forstaaes.

1. Naar der udraabtes: הָ הָ, „Haj!“ — en Mand“ ם: der er en Mand, da ledsagedes Benævnelsen „Mand“ med Paapegelse; men fulgte ingen Benævnelse, saafom ved „Haj! der,“ „See! der,“ da ledsagedes Paapegelsen med en henvisende Lyd, omtrent med Betydning af: „just her,“ „lige der.“

A. הָ הָ for הָ הָ. הָ. הָ; „see her!“ „see der!“ el. „der henne;“ „hifst henne.“

a) Disse henvisende Ord gif i det Syriske og Arabiske med Tiden over til Pron. Dem., medens Hebraiske bevarede den oprindelige Betydning. I det Chaldaiske faaer הָ Betydningen af „see dog engang,“ „sæt at“ (Esr. 4, 13). „See, der — see, der“ ם: „enten — eller.“

b) הָ. M. הָ. F. — Plur. הָ. C.

הָ, הָ. M. הָ, הָ. F. — הָ, הָ. C.

הָ. M. הָ. F. — הָ, הָ. C.

הָ, הָ. M. הָ. F. — הָ. C.

Man seer af disse demonstrative Pronominer, hvorledes Nun gaaer over til Dalath, Zain, Dzal, Lamed, ja til Kaf og ofte til Mem, hvilket ogsaa de pers. el. demonst. Pron. Plur. vise:

הָ. M. הָ. F. — הָ, הָ. M. הָ. F.

הָ. M. הָ. F. — הָ, הָ. F. הָ, הָ. M.

e) Det er ikke nødvendigt Psalm. 132, 12. at antage η for Pron. Rel.; man kan gjerne oversætte: „— mine Raad (see det vil jeg lære dem)“ og seer der Overgangen fra Pron. Dem. til Pron. Rel. Saaledes bruge Syrerne og Chaldæerne deres η , η snart som en dativisk Artikel, snart som Pron. Rel., ligesom ogsaa det arabiske الذی . M. الذی . F. sienslyntig har sin Oprindelse fra samme Kilbe. Det dativiske η kommer aabensbar af det syriske? (v. b.) og har tilligemed det beslegtede ל Begrebet af „noget Nærværende,“ hvorunder ogsaa den arabiske Artikel kan henføres.

d) Uden denne demonstrative Endestavelse ל afgav hiin Interjection, יֵט , det pers. Pron. til 3 Pers.

יֵט . M. יֵט . F. יֵט . M. יֵט . F. יֵט . M. יֵט . F.

e) Ved en Betragtning af 1 og 2 seer man, at jeg har refereret de Udraab, som begynde med η , til udvortes, og de, som begynde med $\aleph$ til indvortes Omstændigheder. Jeg mente dermed, at hine opstode formedelst nærværende Gjenstande, disse derimod formedelst den følte Smerte over Mangelen af Noget. Hine angik (meest Gjenstandene og den Tilstalte, disse meest den Talende selv. Det er ikke Erfaring alene, som bragte mig til denne Bemærkning, men Følelsen af det Naturlige deri. „Ha! Ha! Hundens Gjøen, o. s. v.“ følger med den udstødte Aande, medens den inddragne Aande ledsagede „ih! Au! ah! og Hundens Tuden.“

Den Lyd, som frembringes ved den udstødte Aande er Grækerens Spiritus asper; η ;

Den, som bevirkes ved Inddragelsen af Aande er Grækerens Spiritus lenis; $\aleph$.

Ja „denne“ hedder endog $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$, medens „selv“ udtrykkes ved et Ord med Spiritus lenis: $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$.

Nu troer jeg, at vi med Sikkerhed kunne søge Oprindelsen til ל fra hiin demonstrative Endestavelse, ל , med den til den Talende selv henvisende Optakt, ל .

ל . C. ל . C. ל . C. ל . C.

ל „see! ih her!“ ל : her er jeg, blev sammendraget til ל , derimod ל til ל , hvor det bortfaldende $\aleph$ og η bliver betalt med Dagesch forte, og der behøves aldeles ikke noget epenthetisk Nun, om man endog ellers ej kan vise noget Exempel paa, at $\aleph$ eller η er gjengjældt paa denne Maade, hvilket Michaelis paastaacr. Imidlertid synes det, at Dagesch forte just findes i ל , fordi det staacr i Forbindelse med ל = ל og en tilføiet Endestavelse ל = ל . (v. 1. A.)

f) Dog da η og $\aleph$ ere saa nær beslegtede, er det intet Under, om de sættes istedetfor hinanden.

אֵלָה. אֵלָן. אֲוֹלָא, אֲוֹלֵי. אֲוֵי.
 אֲוֵי o. s. v. for: אֲוֵי אֲוֵי

B. Hvorledes Udraabet „אֲוֵי“ fra at vække Opmærksomheden paa en nærværende Mand gaacr over til alene at erindre om den sidst sete eller nævnte eller i det Mindste meget bekjendte Mand, er let forklarligt, i det dog egentlig kun Tanken om Begrebet, som ligger i Benævnelsen, fremkaldes ved samme. Herfra kunne vi altsaa søge Oprindelsen til den hebraiske Artikel ה, hvorefter følger Dagesch forte formedelt det bortfaldne א. (v. A. e.)

Af אֲוֵי „see en Mand“ kom: הַצֶּבֶר „Manden“ el. „den Mand.“ Under A. b. er den arabiske Artikel anført, og det synes da, at Jngen kan aflede den hebraiske fra samme, men derimod maae vel begge ansees som Grene, der ere udstudte fra samme Stamme.

C. a) Jeg vil sætte de følgende tre Begreber ud fra hinanden, for at Enhver lettere kan sammenligne dem:

- אֲוֵי. 1. Noget Nærværende, som det der gjør Indtryk.
 2. Noget Nærværende, hvorpaa Indtrykket overføres, eller hvortil Indtrykket meddeles; Noget, som ikke selv har modtaget det oprindelige Indtryk, men kun kan føle samme ved en Andens Meddelelse.

אֲוֵי. 3. Noget Nærværende, som det der overfører et Indtryk paa en Anden. Foruden Biomstændighederne ved disse tre Begreber, maa man ogsaa bemærke Graderne deri: 1) være nær eller i Almindelighed være; 2) være nærmere, eller være Gjenstand for den Talende eller Handlende; 3) være nærmest eller lige paa Stedet.

b) Af 1 og 3 er det i det Foregaaende viist, at de personlige Pron. til tredie og første Person ere komne. Man ledes allerede herved til at søge den anden Person under Begrebet i 2. Man finder virkelig ogsaa אֲוֵי, אֲוֵי, אֲוֵי, אֲוֵי med Begrebet af noget Nærværende, meest fra at være kommen til, samt seer tillige, hvornær den anden Person dermed er beslagtet.

אֲוֵי, o. s. v. אֲוֵי, o. s. v. אֲוֵי, o. s. v. אֲוֵי, o. s. v.

c) Det synes ogsaa som om אֲוֵי staaer i Forbindelse med אֲוֵי, hvorfra אֲוֵי „kom!“ medens de pers. Pron. til 2 Pers. kunde være samthensatte af אֲוֵי og אֲוֵי, noget Nærværende, nemlig som ankommet. Samme Oprindelse har ogsaa אֲוֵי, saavel som אֲוֵי, noget Nærværende, en Nærværende, En, en Mand, det ubestemte Pron. מ. אֲוֵי. F. af אֲוֵי. אֲוֵי.

d) Mærkeligst er imidlertid **חן**, dels fordi dets Oprindelse er omtvistet, dels fordi det kan have en vigtig Indflydelse paa Fortolkningen af den hellige Skrift. Rigtigst vil det dog nok blive at referere samme til det ovenfor anførte **חן**, og den oprindelige Betydning var da noget Nærværende, **חן**, som Gjenstand for en Anden, eller i det Mindste som nærværende for en Andens Skyld, paa samme Tid og Sted; i det Hele er Begrebet afhængigt af noget Foregaaende: Hvis en Handling, som kunde fordrø Object, var nævnt, tilkjendegav det følgende **חן** en Deelagtighed i Handlingen, tildeels som underordnet eller i det Mindste for den Handlendes Skyld; saaledes opstaaer da Objectivforholdet.

2. Allerede tilforn er det bemærket, hvorfor vi maae antage, at de Udraab, som begynde med **חן**, tilkjendegive en indvortes Følelse, Attraae eller Længsel. Skjøndt det nu egentlig er Attraae efter en Gjenstand, som mangler, der vækker Udraab som **חן**, saa seer dog Enhver let, at Følelsernes Slægtskab og utallige Biomstændigheder kunne være Skyld i, at hiin Bemærkning ej altid synes rigtig.

a) De simple Længselens Udraab, ledsagede med søgende, bedende, attraaende Gebærder, gif paa en naturlig Maade over til at betyde „hvor.“

חן „hvor er der?“ **חן הבל** „hvor er Abel?“

Jeg kunde fristes til at søge Oprindelsen til **חן** „hvor er der dog?“ fra **חן** = **חן** og **חן**.

חן שרה, „hvor er dog Sara?“ „hvor blev Sara af?“

b) Ledsgedes derimod hine Udraab med en forbausset, forundret Mine, samt Paapergelse af det Sted, hvor man ventede at finde Noget, da fremstod Begrebet af „der er Intet,“ „der er ikke.“

חן, „der er Intet,“ „noget Manglende;“ af **חן** og den demonstrative Endestavelse **חן**. (v. 1. A. d.)

חן אין „der er intet Vand;“ **חן עשה** „der er Ingen, som gjør;“ hiint Udtryk er egentligt, dette derimod uegentligt.

Det Dagesch forte, som findes i **חן אין** forklarer jeg ved, at **חן** er bortfaldet af Endestavelser **חן** og paa denne Maade bleven gjengjældt.

c) Samme Kilde afgiver mange andre Spørgsmaalord og Benægtelser. Ja et meer uddannet Sprog bruger endog endnu saadanne Interjectioner i samme Betydning. F. Ex. „Aae! du gaaer“ **חן**: hvorhen gaaer du dog?; du maa endelig ikke gaae; hvorfor gaaer du dog?

יָנָה, hvorhen; לָנָה, maa ikke. אֵיָן staaer hermed i Forbindelse ligesom לָנָה af אֵיָן, אֵיָן; וְאֵיָן; לָנָה; וְאֵיָן; וְאֵיָן, her eller der; וְאֵיָן, fjære. אֵיָן, bare [det seer, saa —].

אֵיָן, hvorledes; אֵיָן, bare. אֵיָן, אֵיָן el. אֵיָן, ganske analog med Pron. Dem. אֵיָן, hvor ligeledes אֵיָן er bortfaldet foran den demonstrative Endestavelse; אֵיָן, hvordan.

אֵיָן, for Guds Skyld. אֵיָן; אֵיָן; אֵיָן; אֵיָן.

d) De spørgende Pronominer dele sig i to Arter, dem, som ej have Mem foran sig, og dem, som have det.

1. אֵיָן, hvilken, hvordan (אֵיָן), og med Endestavelsen אֵיָן tilføjet:

אֵיָן. M. אֵיָן. F. hvo der? hvo-er det? hvad for en. אֵיָן. C.;

Hvilket sidste ogsaa bruges for Pron. Dem. og bestyrker saaledes, hvad der 1. A. c. er sagt om Forbindelsen mellem Pron. Rel. og Pron. Dem. — Jeg burde maaskee før have hentet Oprindelsen til det under 1. A. f. anførte אֵיָן o. s. v. herfra.

2. אֵיָן. אֵיָן. אֵיָן. אֵיָן og med tilføjet אֵיָן:

אֵיָן, אֵיָן, אֵיָן. אֵיָן. אֵיָן.

Hertil kan endnu regnes אֵיָן og אֵיָן „hvad for En,“ Pron. Inter. forbundet med Pron. Persf. (ὄσις).

e) Ligesom vi kunne sige „ah! din Datter!“ istedetfor „er det din Datter?“ saaledes seer det i Hebraisten med אֵיָן; Araberne bruge paa samme Maade اِهْ, dog ogsaa اِهْ, og man kan ej med Bestemthed afgjøre, om אֵיָן er her oprindeligt eller snarere kommet af אֵיָן, אֵיָן. Skulde det første være Tilfældet, da maatte אֵיָן være kommet fra Interjectionen אֵיָן, hvorfra da אֵיָן burde udledes. Saaledes betyder just אֵיָן אֵיָן: „mon ikke,“ og „see til dig“ staaer istedetfor „er det dig?“; „hvor kommer du fra?“

3. Skjøndt det var let at udlede mange Ords Oprindelse tydelig nok fra visse Interjectioner, seer dog Enhver, at det med den stærste Deel vil være umueligt; thi naagtet Sproget ved den efter Tanken sig rettende Ordfølge viser, at det har sin Oprindelse fra Udtaab, saa ere dog disse ej længer usammenbundne; hvorfor Ordene baade før og efter denne Forbindelse kunne have undergaaet undgrandstfælige Forandringer uden at have fulgt de aprioriske Grundbegreber i Alt, i det Tilfældet og udvortes Omstændigheder have

stor Indflydelse paa et Ord's Betydning. Imidlertid synes det mig forunderligt, naar Nogen. derivere מִן af מִנָּה , og מִן af מִנְהָר , o. s. v., at de ikke snarere have gjort det Modsatte. Da det nu ikke er mueligt at afgjøre, hvilke og hvormange Begreber der erholdt særegne exclamatoriske Benævnelser, saa kan jeg kun antyde Formen af Begreberne saaledes, som jeg tænker mig dem. Paa samme Maade, som „noget Nærværende“ el. „noget Indtryksgjørende“ tilkjendegaves ved Udraabet $\text{וַיִּי$, maatte analoge Udraab svare til lignende Begreber, saasom:

Noget Levende! noget Spisende! noget Brøende! noget Staaende! noget Hviælende! noget Stort! noget Tungt! noget Behageligt! noget Alffhyeligt! noget Pludseligt! o. s. v.

Alle disse staae i den næieste Forbindelse med:

Liv; Brølen; Spisen, Spise; Storhed, Størrelse; Hæide; Behagelighed; Hurtighed, o. s. v.

Navnene paa Gjenstande hentedes fra deres meest udmærkede Egenheder, saa at Sproget i denne Grad af Uddannelse alene bestod af lutter Udsagn, der ved deres Følge og Tonen, hvori de fremsagdes ledsagede af Gebærder, afgave forstaaelige Meninger.

a) Naturligt er det, at, eftersom de modtagne Indtryk vare pludselige eller vedvarende, frygtelige eller behagelige, bleve ogsaa de derved vakte Udsagn korte eller lange, haarde eller bløde. Dette maatte jeg vel mene er Oprindelsen til Forskjellighed af Køn, og at kun begge refereres til Manden eller Qvinden, fordi Synet af en Mand var meer ligegyldigt, medens Qvinden var Gjenstand for blidere Følelser og gjorde et langvarigere Indtryk. Paa lignende Maade har ogsaa i det Syriske og Chaldaiske ethvert Masculin en længere Form (status emphaticus), naar der skal dvæles ved samme eller tales bestemt, hvilken Form mestendeels falder sammen med Femininernes:

מִנְהָר . M. stat. abs. מִנְהָרִי . M. stat. emph. מִנְהָרָא . F. stat. abs.

וַיִּי . M. stat. abs. וַיִּיִּי . M. stat. emph. וַיִּיִּיִּי . F. stat. abs.

צָרִיק . M. stat. abs. צָרִיקָא . M. stat. emph. צָרִיקָא . F. stat. abs.

מִלְכָּה . M. stat. abs. מִלְכָּהּ . M. stat. emph. מִלְכָּהּ . F. stat. abs.

b) Skulde Fleertallet udtrykkes, kan man let tænke sig, at det Udsagn, som henhørte til det nærværende Begreb, først blev benævnt, og at en paapegende Gestikulation ledsaget med en vilkaarlig Lyd, mueligen en Afændring af den demonstrative Endestavelse וַיִּי , næriere bestemte Indholdet:

וַיִּיִּיִּי . M. וַיִּיִּיִּיִּי . F. $\text{וַיִּיִּיִּיִּיִּי}$. M. $\text{וַיִּיִּיִּיִּיִּיִּי}$. F.

I det Hebraiske gaaer **Nun** i Masculin over til **Mem** og i Feminin ligesom i det Arabiske til **Tau**, hvilken Overgang tilforn er viist 1. A. b. At der oprindeligen ingen Forskjel har været mellem Endelserne i begge Kjøen, kan man let overbevise sig om, naar man betragter de ældste Ord, saasom Pronominerne; **أَنْتَ** er communis; **أَنْتِ** er masculin, medens **أَنْتِ** er feminin; **הָיָה**, hvoraf **הָיָה**, viser endog, at Endelsen falder sammen med **לָ**, og **נָפַח** maa være kommet af **נָפַח** analog med **אָמַח** af **אָמַח**; 2. c.

c) At gjentage et Begreb flere Gange er den simple Maade at udtrykke en meget høj Grad paa. Man finder derfor ligesom i andre Sprog „godt! godt!“ **ו**: det er meget godt; „ti! ti!“ **ו**: du skal strax tie:

קָרוֹשׁ קָרוֹשׁ קָרוֹשׁ, den høieste Grad af Hellighed.

الْحَمْدُ الْحَمْدُ, forskjellige Slags; **نَمَّ نَمَّ**, enhver, dryppeviis; **طَبَّطَبَّ**, bitter bitter, var idelig meget gjenstridig; **شَعَشَع**, vendte sig hist og her; var i idelig Bevægelse; snakkede frem og tilbage; derfor 1) forlyste sig selv; 2) forlyste Andre.

4. a) Naar flere Udraab fulgte paa hinanden, maatte de staae i en vis Forbindelse, nærmere eller fjernere, efter som de i Udtalen hurtigere eller langsommere efter hinanden fremsagdes, hvilket igien beroede paa Tankefølgen og Begrebernes Natur. Den, som traf paa et høit Træ, tænkte enten først paa Træet og dernæst paa dets Høihed („Træ! Høihed!“ **ו**: Høiheds Træ), eller først paa Høiheden og dernæst paa Gjenstanden („Høihed! Træ!“ **ו**: Træets Høihed). I begge Tilfælde beskriver det efterfølgende Udraab det foregaaende og er i Tanken saa nøie forbundet dermed, at kun eet beskrevet Begreb blev opfattet af den, som horte saadanne Udraab. Dette er Oprindelsen til status constructus; den hurtige Udtale gjorde det foregaaende Ord kortere eller blødere, i det Vocalerne corripereedes, og ofte den sidste Stavelse blev affortet:

שָׁבַל-רוּחַ, nedtrykt i Vinden **ו**: bekymret.

רוּחַ שָׁבִילֹם, Nedtryktes Aand.

بَيْتُ الدِّبْنِ; **سَلَفَ لَوْمًا**; **بَيْتُ يִשְׂרָאֵל**.

b) Dog var ej altid Beskrivelsen saa nøie forbunden med det Beskrevne, men ofte fulgte den først efter et lidet Tankophold, som om man ej troede, at det antydede Begreb var fatteligt for den Tiltalte, og derfor tilføjede en bekjendt Egenstøb ved samme, der paa en lignende Maade maatte være bestemt og af samme Kjøen, i det Egenstøben egentlig kun indførtes som et Navn paa Gjenstanden. Jeg mener da, at der bør adskilles mellem to Arter Beskrivelse:

1. hvor den Talende hurtigt tilføier det Begreb, formedelst hvilket Gjenstanden især har gjort Indtryk paa ham selv; det store Træ; et stort Træ; Markens Dyr; o. s. v.

2. hvor den Talende alene vil gjøre en Unden opmærksom paa en vis Gjenstand ved at udsige dens Navn men enten seer eller i Hurtighed tænker sig, at Navnet alene ej vil være tilstrækkeligt til at udpege den bestemte Gjenstand, han maatte mene, og derfor endnu udsiger et andet Navn, hentet fra en meest indtryksgjørende Egenkab; Træet, det store nemlig; en Mand, stærk maa han være; et Mørke, stort var det. Dette er Grunden til, at Adjectivbegrebet traadte frem i sin Selvfærdighed.

1. פְּלִגֵּי מַיִם, Vandstrømme.

הַיְכֹל קֹדֶשְׁךָ, din Helligheds Tempel ◦: dit hellige Tempel.

טֶרֶף זֵיתָא, et Olivenblad.

כַּמְרָא סֻגְגִין, Kuffammeret.

מַלְכֵּי אֲרָצָה, Storhedens Konge ◦: den store Konge; Gud.

2. חֲשֵׁכָה גְדוֹלָה, et Mørke, stort var det.

הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל, Kongen, den Store, el. den store Konge.

בֶּן נֹחַ הַקָּטָן, Noachs Søn, den lille.

אִישׁ אֶלֶּם, et Menneske, slet nemlig, ◦: et slet Menneske.

נְבִיא וְלִסְוֹן, Guds Prophet, den hellige.

נְבִיא אֱלֹהִים קְדִישׁ, det samme.

סֵפֶר אֲרָצָה, min Bog, den store.

§ det Hele udtrykke de æsterlandske Sprog paa en ganske analog Maade Genitiv; og Adjectiv; Forholdet, og jeg mener, at man bør oversætte כִּסְוֹן לְלִסְוֹן: „ved Manden, Guds nemlig,” og ej: „ved Guds Mand.” Zmidlertid vil der gives utallige Mængder i Begreberne, som ej kunne opregnes, men Enhver maa selv kunne føle, hvorledes de bør udtrykkes; f. Ex.

α. Det er Elphenbeestempler:

הַנֶּה הַיְכֹלִי שֵׁן.

β. Det er Templer af Elphenbeen:

הַנֶּה הַיְכֹלִי שֵׁן חֲמָה.

γ. Der ere Templerne, de af Elphenbeen mener jeg:

הַנֶּה הַיְכֹלִי הַיְכֹלִי שֵׁן.

Under b. 2. er sagt, at Adjectiverne egentlig ere apponerede Benævnelser for Gjenstandens almindelige Navn og ere derfor i alle Henseender formede analoge med dette. Har dette den bestemte Artikel, har ogsaa Adjectivet samme, begge sættes i samme Numerus og Genus. Saaledes staaer her ovenfor **הַהַיְבֵנִים** foran Beskrivelsen istedetfor Artiklen.

d. See de Templer der, de ere af Elphenbeen:

הַהַיְבֵנִים הַהַיְבֵנִים הַיְבֵנִים הַיְבֵנִים.

e. See de Templer der, det er dem, man kalder Elphenbeenstemplerne:

הַהַיְבֵנִים הַהַיְבֵנִים הַיְבֵנִים הַיְבֵנִים.

c) Endnu bliver den Forbindelse at mærke, hvor et abstrakt Begreb udfiges med et efterfølgende Ophold i Aandedrættet, som om man vilde give Tid til at opfatte det nævnte Begreb i og for sig selv, inden man gjør opmærksom paa den Gjenstand, hvormed det nu er concret. Alf Formen følger, at hiint første Udsagn maatte være fuldkommen almindeligt, som: „Storm [var] — hans Fart; et Lyn — hans Sværd“ $\text{ו} : \text{hans Fart var stormende; hans Sværd lynede. ξείνους [ἐκάλειον] — τους βαρβάρους} : \text{ fremmede kaldte de — Barbarerne. Paa denne Maade erstattede Natursproget det copulative „er“:$

הַהַיְבֵנִים הַהַיְבֵנִים „Elphenbeenstempler — de“ $\text{ו} : \text{ det er Elphenbeenstempler.}$

הַהַיְבֵנִים הַהַיְבֵנִים „een Drøm — denne“ $\text{ו} : \text{ det er den ene Drøm.}$

הַהַיְבֵנִים הַהַיְבֵנִים „denne — Noachs Historie“ $\text{ו} : \text{ Noachs Historie er denne.}$

Samme Form er brugelig i det Syriske og Chaldaiske, og jeg er temmelig sikker paa, at jeg paa følgende Maade rigtigt forklarer de phœniciske Inscriptioner, som findes anderledes fortolkede pag. 15. commentatio d. num. punic. Sextor. (J. Chr. Lindberg):

𐤀𐤋𐤁𐤏 $\text{ו} : \text{ בַּעַל מֶלֶךְ} : \text{ „Herre — en Konge“} : \text{ en Konge er Herre.}$

𐤀𐤋𐤁𐤏 $\text{ו} : \text{ עֵין אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל} : \text{ „Guds Døie — en stor Konge“} : \text{ en stor Konge er Guds Døie.}$

d) Jeg uddrager derfor saadan Regel for en Sætning, som bestaaer af Subject, det forbindende „er“ og Prædikat, med Hensyn til de ældste Sprog: Prædikatet sættes først uden al Artikel, dernæst kommer, efterat Aandedrættet et Vieblis har hviilet, Subjectet; og jeg mener, at Reglen ikke alene følges saaledes i Hebraisten, men, at Enhver formedelst en philosophisk Betragtning maa søge den i de ældste Sprog; det er nødvendigt at udvikle dette næiere, just fordi jeg veed, at Mogle nægte Rigtigheden heraf.

Enhver maa tilstaae, at Ordene, sammensfæiede efter foregaaende Regel, ganske erholde den Mening, som jeg har tillagt dem; „lykkelig — den Mand“ $\text{ו} : \text{ den Mand er lykkelig. Der staaer da kun tilbage at vise, hvorledes en saadan Orden kan være den naturligste.}$

α. Hvis en Egenskab for sig gjorde Indtryk, uden at enten Gjenstanden, hvortil den hørte, bemærkedes eller var tydelig nok, da er det ej tænkeligt andet, end at Egenkaben nævntes først, og Benævnelsen paa Gjenstanden bag efter, naar denne enten opdagedes eller syntes fjendelig.

קרא איש „noget Raabende! — en Mand“ ∴ en Mand er raabende.

הנה אש שרפה „see Ild! — en Slange“ ∴ den Slange er (ligner) Ild.

נפת הגשם „Dryppen — Regnen“ ∴ Regnen er Dryppen, el. Regnen drypper.

β. Herefter vil jeg overlade det til Enhver at betænke, om det ikke just er ved sine Egenstaber eller sin Virksomhed, at en Gjenstand gjør Indtryk; Er det da ikke ogsaa rimeligt, at den, som vil meddele en Anden samme, først overfører Indtrykket paa ham ved et Udsagn, som vækker Tanken om den indtrykgjørende Egenstab eller Virksomhed, medens Gjenstandens Navn bliver at betragte som en Beskrivelse?

גדול העץ „stort — det Træ“ ∴ det Træ er stort.

Et Begreb, der er ganske forskjelligt fra:

העץ הגדול „Træet, det Store“ ∴ det store Træ.

עץ הגדול „Træ Storheden“ ∴ Storhedstræet; det store Træ; et stort Træ.

Denne sidste Form maa bruges, naar et Genitiv skal beskrives ved et Adjectiv, saasom: et stort Træes Skjønhed:

יפי עץ גדול, og ej: יפי גדול, thi det vel er uueligt ved Udtalen at give det samme Betydning.

5. a) Saalænge Menneskene kun tænkte paa det Nærværende, kunde ej Verbalbegrebet afgive nogen særegen Taledeel; rimeligt er det imidlertid, at, saasnart de Menneskene omgivende Gjenstande havde tabt deres Nyhed, og Skræk eller Forundring vækkende Tilfælde bleve sjældnere, kunde ej det ene Indtryk fordrive det andet, men det Forbigangre fæstedes fastere i Hukommelsen og lagde Grunden til Verbalbegrebet. Den, som modtog et hæftigt Indtryk og ej strax traf Nogen, med hvem han kunde dele sine Følelser, hvorledes maatte han vel siden forklare den Tilstand, hvori han havde været? Indtrykket mener jeg, han vilde meddele, og at dette ej vakktes ved Gjenstanden men ved dens særegne Egenstaber, og Tankefølgen blev følgelig denne: først nævnes den indtrykgjørende Egenstab, derpaa alle oplysende Biomstændigheder, saasom, hvor Egenkaben fandtes og s. v. — Dreuet af den naturlige Lyst til Meddelelse maatte Mennesket have til Hensigt at lade en Anden føle det modtagne Indtryk i sin hele Kraft; men det var aabenbare at handle mod sin Hensigt at gøre ham opmærksom paa, at Grunden til Glæden eller Faren allerede var forbi. Naar Frygt eller Glæde var vakt hos den Anden, da saa han sig nok om efter

det Frygtelige eller Glædelige; var det ej nærværende, saa maatte han nødvendig slutte, at det var forbigangent: „noget Bittert — det Vand“ ם: det Vand var bittert; naar den Tilstaale seer, at den Talende ej er drikkende; „noget Nedstyrtende — en Steen“ ם: en Steen styrtede ned, dersom nemlig en Steen just ikke sees nedstyrtende; „noget Slaaende — den Mand“ ם: den Mand slog, o. s. fr. Dog er det især Tonen, hvori Forbindelsen udsagdes, som viste, om Indtrykket var nærværende eller forbigangent; vi kunne derfor vente, at de ældre Sprog have distingveret mellem den nærværende og forbigangne Tid ved en Forandring i Vokalene:

נִבְּלָה הַצִּיץ „noget Affaldende — den Blomst“ ם: den Blomst falder af.

נִבְּלָה הַצִּיץ ם: den Blomst faldt af.

קָרָא אִישׁ ם: en Mand raaber.

קָרָא אִישׁ ם: en Mand raabte.

קָיַן קָיַן ם: Kajan vanker om.

קָיַן קָיַן ם: Kajan vankede om.

בָּיָא אִישׁ ם: et Menneſke kommer.

בָּיָא אִישׁ ם: et Menneſke kom.

פְּקַד מַלְכָּא ם: Kongen undersøger.

פְּקַד מַלְכָּא ם: Kongen har undersøgt.

Jeg synes saaledes, at jeg har givet en antagelig Grund til, at Participierne under Begrebet „drøbende“, קָטַל (Præs.), ej ere meget forskellige fra Præteritum „tilforndrøbende“, קָטַל, i det jeg allerede ovenfor har bemærket, at Tonen, hvormed følger Forandring af Vokalene, ved hvilkenſomhelſt Udraab ganske viser, om den indtrykgjørende Gjenstand er nær eller fjern i Tid.

b) At det var mueligt, at Participium i den nærværende Tid paa ovenfor antydede Maade kunde være gaaet over til Præteritum, troer jeg, Ingen vil nægte. For mig er denne Muelighed bleven til Wished, og hertil er det ikke nogen ringe Grund, at jeg, endog inden jeg kjendte de orientalske Sprog næriere, følte mig overbevist om, at denne Overgang var den naturligste, som ſikkerlig vilde findes i de ældſte Sprog, ſkjønt Kynſdige dengang paastode, at dette aldeles ej var Tilfældet. Her vil jeg nu kortelig ſøge at overbevise Andre om Rigtigheden af min Paastand.

a. Præteritum i den simple Conjugation flecteres ganſke analog med Adjectiverne og Participium Benoni, har nemlig to Genera og to Numeri, og man ſammenligne da følgende:

	Præsens.			Præteritum.		
Sing.	קָטַל; שָׁטַח; קָטַל. M.	קָטַל; שָׁטַח; קָטַל. M.		קָטַל; שָׁטַח; קָטַל. M.		
	קָטְלָה; שָׁטְחָה; קָטְלָה. F.	קָטְלָה; שָׁטְחָה; קָטְלָה. F.		קָטְלָה; שָׁטְחָה; קָטְלָה. F.		
Plur.	קָטְלִים; שָׁטְחִים; קָטְלוּ. M.	קָטְלוּ; שָׁטְחוּ; קָטְלוּ. M.		קָטְלוּ; שָׁטְחוּ; קָטְלוּ. M.		
	קָטְלוּ; שָׁטְחוּ; קָטְלוּ. F.	קָטְלוּ; שָׁטְחוּ; קָטְלוּ. F.		קָטְלוּ; שָׁטְחוּ; קָטְלוּ. F.		

Hele Singularis trænger ej til videre Oplysning, da det er noksom bekjendt, at He og Tau gjensidig staae istedetfor hinanden i Sing. F.

Under 3. b) er allerede bemærket, at Endelserne ־ו , ־ו , ־ו , ־ו , o. s. v. oprindelig vare fælleds for begge Køn i Pluralis, og at kun en Wilkaarlighed har bestemt Forskjellen. Derfor er קָטְלוּ Fælledskjøn, i det det staaer istedetfor קָטְלוּ ; thi ligesom vi virkelig have ־ו , hvoraf ־ו kommer, saaledes har aabenbare ־ו sin Oprindelse fra ־ו , og Grammatikerne spare i det Mindste her deres paragogiske Nun. Paa samme Maade er ved det chaldaiske קָטְלוּ Nun bortfaldet, og ־ו er aldeles ej andet end Fulcrum for det uforanderlige ־ו .

β. Man oversætter קָטַל ved „dræbende“, men ikke קָטַל ved „tilforn dræbende“, fordi andre Sprog ogsaa have en tilsvarende Form for hiint Begreb, men ej for dette, hvilket oprindelig ligesaa lidet, som hiint, indeslutter det copulative „er“ i sig. 5. α; dette grunder sig derpaa, at andre Sprog have modtaget en større Uddannelse og ere vegne ganske af fra de oprindelige Udtaab, saaledes, at enhver Meddelelse i Almindelighed gjøres i en eensformig Tone, og kun sjælden, hvor der nemlig tales i Affect, bruges saadanne Ordforbindelser som „Storm — hans Fart“. Dog tilstaaer jeg gjerne, at קָטַל med Liden, formedelst Tonen, som blev tillagt Stavelserne, og de derved forandrede Woerter, kom til at betyde „dræbende var el. har været“ og ej blev anvendt som Adjectiv i og for sig selv; men ethvert Begreb beholder sin oprindelige Plads; Subjectet bag efter Prædicatet; 4. d.

γ. Det Ophold i Aandedrættet, som skulde være imellem Prædicat og Subject, falder paa en rimelig Maade meer og meer bort; thi, som siden skal vises, adskilles ikke lettelig Prædicat fra Subject ved indstuede Biomstændigheder, men disse sættes bag efter, som en Beskrivelse for hele Sætningen, hvoraf følger, at saadanne Ord, som ofte komme efter hinanden, lettelig forbindes næriere i Udtalen, især naar hele Begrebet, betragtet som et eneste enkelt, siden skal beskrives.

Præsens.

Sing. אֲנִי וְעָלְמָא. M.
 אֲנִי וְעָלְמָא. F.
 קָטְלָא אֲנִי; קָטְלָא אֲנִי. M.
 קָטְלָא אֲנִי; קָטְלָא אֲנִי. F.

Plur. אֲנִי וְעָלְמָא. M.
 אֲנִי וְעָלְמָא. F.
 קָטְלִים אֲנִי. M.
 קָטְלוֹת אֲנִי. F.

Sing. קָטְלָא אֲנִי. M.
 קָטְלָא אֲנִי. F.
 אֲנִי וְעָלְמָא. M. אֲנִי וְעָלְמָא. F.

Plur. אֲנִי וְעָלְמָא. M.
 אֲנִי וְעָלְמָא. F.
 קָטְלִין אֲנִי. M. קָטְלִין אֲנִי. F. קָטְלִנָא. M. og F. קָטְלִנָא. M. og F.

Ligesom efter 3. b. קָטְלוֹת er kommet af אֲנִי וְעָלְמָא, אֲנִי וְעָלְמָא, אֲנִי וְעָלְמָא, saaledes er i den første Person אֲנִי וְעָלְמָא kommet af אֲנִי וְעָלְמָא. I de øvrige Personer er Overgangen syntlig nok.

c) Participium Paul eller Weil har næsten samme Begreb og Form, som Adjectiverne אֲנִי וְעָלְמָא „noget Helligt,” אֲנִי וְעָלְמָא „noget Retfærdigt,” o. s. v.

Sing. אֲנִי וְעָלְמָא. M. אֲנִי וְעָלְמָא. F. Plur. אֲנִי וְעָלְמָא. M. אֲנִי וְעָלְמָא. F.
 קָטְלִין. M. קָטְלִנָא. F. קָטְלִין. M. קָטְלִין. F.
 קָטְלִין. M. קָטְלוֹת. F. קָטְלוֹת. M. קָטְלוֹת. F.

d) Imperativ maatte naturligtviis ifølge sin Natur være kort og stædbetonet. Det er juft Tonen, som jeg mener, der maatte vise denne Modus, og Formen maatte i sig selv være adjectivisk med Betydning af „noget Slaaende,” „noget Raabende” o. s. v., medens Tonen medførte Begrebet „vær!” f. Ex. אֲנִי וְעָלְמָא „noget Dræbende,” men med sin Betonning

וּדְרֹבֵהוּ „noget Drøbende vær!“ ו: drøb! Vi opdage ogsaa lettelig, hvorledes Imperativ har Adjectivernes Form.

Sing. וּדְרֹבֵהוּ. M. דְּרֹבֵהוּ. F. Plur. וּדְרֹבֵהוּ. M. דְּרֹבֵהוּ. F.

Hermed staaer Hebraisten i Forbindelse:

Sing. קָטְלוּ. M. קָטְלוּ. F. Plur. קָטְלוּ. M. קָטְלוּ. F.

3 Pluralis kommer וּדְרֹבֵהוּ af וּדְרֹבֵהוּ, ganske som det tilforn er viist at være skeet med Præt. 5. b. γ.

3 det Hebraiske er Endelsen הָ, at udlede fra וּדְרֹבֵהוּ, וּדְרֹבֵהוּ, וּדְרֹבֵהוּ, og קָטְלוּ, וּדְרֹבֵהוּ, staaer for וּדְרֹבֵהוּ, som Futurum viser, og man seer da, at det ikke saa meget er nogen bestemt Endelse, som det blot er en længere Form end Masculin, der bør henregnes under Feminin. 3. α.

e) Ligesom Præteritum havde sin Oprindelse fra Participium Venoni, saaledes kommer Futurum af Imperativ ved en slappere Betonning, som nødvendig maatte vise, at der ej skulde stee Noget strax, men til en vilkaarlig Tid efter Omstændighederne; dog kunde ogsaa en foran sat Interjection vække Opmærksomheden paa den, som skulde være Marsag i den følgende Virksomhed:

Sing. וּדְרֹבֵהוּ formentlig af: וּדְרֹבֵהוּ וּדְרֹבֵהוּ „kom! noget Drøbende vær!“ ו: du skal drøb. M.

וּדְרֹבֵהוּ for: וּדְרֹבֵהוּ וּדְרֹבֵהוּ „kom! noget Drøbende vær!“ ו: du skal drøb. F.
הַקָּטֹל, M. הַקָּטֹל. F. הַקָּטֹל. M. הַקָּטֹל. F.

Plur. וּדְרֹבֵהוּ for: וּדְרֹבֵהוּ וּדְרֹבֵהוּ „kommer! noget Drøbende vær!“ ו: 3 skulle drøb. M.

וּדְרֹבֵהוּ : וּדְרֹבֵהוּ וּדְרֹבֵהוּ „kommer! noget Drøbende vær!“ ו: 3 skulle drøb. F.

Her seer man atter, at Endelserne וּ and וּ i Pluralis falde sammen, og Begrebet af Futurum medfører ej saa stor Hurtighed i Udtalen, som Imperativ, hvorfor ogsaa Futurum beholder de længere Endelser, som i Imperativ vare forkortede.

הַקָּטֹל. M. הַקָּטֹל. F. הַקָּטֹל. M. הַקָּטֹל. F.

Sing. וּדְרֹבֵהוּ mueligen af: וּדְרֹבֵהוּ וּדְרֹבֵהוּ „naa!“ (el. „pas nu paa!“ til den Tilstalte) noget Drøbende vær! (til den indtrykfjærende Gjenstand) ו: han skal drøb. Dette er ganske analogt med det Begreb, som vækkes hos den, som ved følgende Ord skal gjøres opmærksom paa, at en Hund kan ligge død: „naa! pas nu paa (til den

חָטַח. stat. abs. חָטַח. stat. const. Begrebet tillader i og for sig selv intet Pluralis; Dræben; at dræbe.

Det andet Begreb synes allerede at fordre en Art Periodebygning og maatte under disse Omstændigheder først senere erholde en Benævnelse, der paa en vilkaarlig Maade kunde være en Afkændering af Verbet, ligesom andre Substantiver.

אֶמְצָא; מִקְטָל, analog med det hebraiske מִקְנָה, Samlelse; מִפְרָץ, Udstrækning.

g) Det er nu viist, hvorledes Verbalbegrebet har sin Oprindelse fra Adjectiver og det efterfølgende Copula, som i Hebraikken ndtrykkes ved et Ophold i Aandedrættet, og hvorledes i Kal det ene Tempus efter det andet afframmer deraf. Det er da aabenbart, at Kal er den første, den simpleste Verbalform, som ogsaa selve Navnet (קָל, let, simpel) tilkjendegiver, men Begrebet af samme kan aldeles ikke henføres under Activum, derimod udtrykker denne Form en oprindelig Egenkab forbunden med Begrebet af det copulative „er.“ Ved en oprindelig Egenkab forstaaer jeg saadan, som den, der modtager Indtryk ved samme, anseer for ej at være frembragt af Noget, andet end sig selv, eller i Almindelighed ej bleven til. Det er rimeligt, at de første Mennesker, der formedst Gjenstandenes Mangfoldighed, Nyhed og Forunderlighed maatte være beskæftigede nok med at opdage Egenkaber, ingen Tid kunde have til at tænke dybt over Grunden til dem og derfor anstaae mange for oprindelige, uden at de i og for sig selv vare det; s. Ex. Hvad der er adskilt, er oftest blevet adskilt; Hvad der er farvet, er oftest blevet farvet. Dette er Grunden til, at visse Verber ere ubrugelige i Kal, det vil sige, findes ej brugte i Kal. Imidlertid er jeg overbevist om, at, hvis endog בָּרַח ej findes brugt, det dog burde bruges, naar der skulde ndtrykkes, at Gjenstandene oprindelig have været adskilte.

בָּרַח הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ „Himlen og Jorden have i og for sig selv været adskilte;“ derimod kunde det ej bruges, hvor man vilde udtrykke „Himlen og Jorden have været (blevne) adskilte.

Til Kal hører altsaa Begreberne: være stort; være frygteligt; være slaaende; være noget Slaaet (Participium Paul), men ej være slaaet (have faaet Slag); være smukt, men ej være smykket, o. s. v.

6. a) Man kan nu gjøre Overgangen til de øvrige Verbalformer i Hebraikken, men da Oprindelsen til samme i det Syriske og Chaldaiske er tydeligere at opdage, vil jeg bestandig gaae ud deraf.

אֶתְקַטֵּל af: אֶת קָטַח „nærværende ved noget Dræbende“ el., „Gjenstand for noget Dræbende.“ Under 1. C. a. 2. d. er Begrebet af אֶתְנַיְנֵי næriere bestemt, nemlig „nærværende som anden Person.“ Jeg mener, at med Rette den, som dræ-

ber, bør kaldes den første Person, medens den, som bliver dræbt, er underordnet eller den, hvorpaa Indtryk gjøres.

Det synes mig da, at jeg ej feiler, naar jeg siger, at **הַתְּקַח** i og for sig selv kun betyder „Noget, som er nærved (Gjenstand for) noget Dræbende,” og Opholdet efter dette som Prædikat og det følgende Subject udtrykker det copulative „er,” og den særegne Betonning viser, at Tiden er forbigangen.

נִשְׂאָה הַתְּקַח „nærved noget Dræbende — [var] — Manden” ∴ Manden er bleven dræbt. Aor. 1. Pas.

Heraf seer man, hvorledes **הַתְּקַח** kan være gaaet over til at betyde „Noget, som bliver dræbt,” og saaledes som et Adjectiv analogt med **קָטַח** (s. b.) flecteres det i Genus og Numerus; s. Ex.

נִשְׂאָה הַתְּקַחְתִּי „dræbte — [bleve] J” ∴ J ere blevne dræbte; analog med **קָטַחְתִּי**, J have dræbt. — o. s. fr.

Ligeledes:

הַתְּקַח „Noget, som bliver dræbt, vær!” ∴ bliv dræbt!; i det Tonen alene udtrykker Begrebet af „vær!”, ligesom i Kal. o. s. fr.

Fremdeles:

הַתְּקַח ligesom **אֲדַרְשׁ** for **אֲדַרְשֵׁךָ** „kom! bliv dræbt!” ∴ du skal dræbes; analog med **אֲדַרְשׁ**; o. s. fr.

Hele Formen Ethpeel stemmer ganske overeens i det Syriske og Chaldaiske. Infinitiv og Participium ere Afændringer af Verbet, ligesom ogsaa i Kal, hvor dog Syrerne i Infinitiv sætte Mem foran, medens Chaldæerne ej bruge denne Dannelsesmaade.

Hebræernes Niphal har en anden udvoortes Form, skjøndt Oprindelsen til Begrebet deraf omtrent er den samme; thi i det Syriske og Chaldæerne sige: „nærved noget Slaaende — det,” sige derimod Hebræerne: „noget Slaaende — nærved det,” og i Grunden er det det samme, enten Gjenstanden er nærved det Slaaende, eller det Slaaende nærved Gjenstanden; det Hele beroer alene paa Begrebet „nærved,” hvilket alle tre Sprog udtrykke ved **תָּקַח**, der tilforn er forklaret, og jeg mener, at Nun ved Niphal har samme Oprindelse, som ved Futurum i Kal:

אִישׁ-אֶת-הַתְּקַח (af **לָךְ**) „naa! noget Dræbende — [var] — nærved en Mand” ∴ en Mand er bleven dræbt.

Jeg vedbliver at bruge Oversættelsen „nærved,” fordi det er Hovedbegrebet, medens Bi-begrebet medfører, at det er nærværende, som Gjenstand for Handlingen, eller deelagtigt deri. Nun bliver en Opmærksomhed vækkende Optakt, der viser, at den Talende enten ikke bemærker den første Aarsag til Handlingen eller i det Mindste anseer den for uvigtig

til at fuldstændiggjøre Indtrykket. Derfra synes mig ogsaa, man kan hente Grunden til, at det følgende **תָּן** som oftest udelades; thi er der allerede tilkjendegivet, at den første Aarsag er ubemærket, kan det tilføiede Udsagn kun være underordnet. I det **תָּן** paa denne Maade erholder sin selvstændige Bemærkelse „Noget, som bliver dræbt, — [var],“ ffectorer Niphal analog med Kal og danner sine Tempora paa lignende Maade. Particium staaer i nær Forbindelse med Præteritum, Futurum indskriver Præformativ Nun ved Dagesch forte i den første Radikal, medens Imperativ antager endnu et Opmærksomhed vækkende Udtraab, **וַ** af **וָ**, foran sig, ligesom i det Hele alle Præformativerne ved Verberne have deres Oprindelse fra de tre Begreber af Nærværelse, som under 1. C. a. ere anførte, skjøndt jeg ej drifter mig til at hente Mem fra **ל**, men heller lader det uforklaret.

b) Skjøndt Oprindelsen til Formen Ithpeel og Niphal i udvortes Henseende er forskjellig, saa er den med Hensyn til det endelige Begreb, som derved udtrykkes, den samme, og man maa betragte **תָּן** ganske analog med „at komme tilpas“ ved saadanne Talemaader som: „du kan troe, jeg kom tilpas; der vankede dygtig Prygl (god Levemaade o. s. v.)“ Ligesom her „kom tilpas“ i og for sig selv ikke betyder andet end „kom til rette Tid,“ men i ovenstaaende Forbindelse tillige „kom til at deeltage i det, som foregik paa Stedet, rigtignok, som underordnet,“ saaledes har **תָּן** i og for sig selv (1. C. d.) kun Begreb af „noget Nærværende,“ men Forbindelsen, tildeels ogsaa Tonen, viser, at det er en underordnet Nærværelse. Paa denne Maade bliver det da og tydeligt, hvorledes **תָּן** kan betyde „med,“ i det man egentlig skulde oversætte: **וַיְהִי עִמּוֹ** Noach gif.... og hans Sønners Husfruer nær hos ham (nemlig som gaaende med ham); fremdeles 1 Mos. 4. 1:... jeg har erhvervet mig en Mand nær hos Jehova (ved Jehovas Mellemkomst, besynderlige Styrelse, med hans Vidende og Willie).

Bemærkelsen af Niphal (Ithpeel og Ethpeel) bliver imidlertid: en bevirket Egenstabs forbunden med det copulative „er.“ Jeg modsætter her „bevirket Egenstabs“ det, jeg under 5. g. kaldte „oprindelig Egenstabs,“ saaledes som „blive“ er modsat „være.“

Kal. **וְהָיָה יָדוֹן** „Manden var (i og for sig selv) retfærdig.“

Niph. **וְהָיָה יָדוֹן** udtrykker næstagtig „Manden er bleven retfærdig;“ det foran satte Nun viser, at den nærmeste Aarsag er borte, og ligesom Enhver af os forstaaer ved „naa! nu er det ogsaa itu:“ det er bleven slaget itu, saaledes mener jeg, at Hebræerne ved ovenstaaende Forbindelse, der egentlig betød „naa! noget Retfærdigt — Manden“ forstode „Manden er bleven retfærdig.“

Kal. אָרַר אֶתָּה „du er, har været, skal være (i og for sig selv) forbandet.“

Niph. נִאָרַרְתָּ „J blive forbandede.“

Efterflaaer man Ezech. 10, 17, vil man finde der נִאָרַר brugt baade i Kal og Niphthal; det hele Vers rigtig forflaaet maa give et tydeligt Begreb om denne sidste Verbalform. Jeg synes, man bør oversætte: „— ved deres i-Hvide-Væren“ (ו: „naar de ere i Hviden;“ den simple Form, Kal, udtrykker alene „at være i Hviden“ uden Hensyn til, hvorledes eller paa hvad Maade det er) ere disse Komne i Veiret (hvor Niphthal tilskjendegiver, at de ere blevne det, de nu ere; hvilket forudsætter en Aarsag til denne Forandring, og siden tilføies „thi der var Liv i dem“ for at forklare det, som Niphthal ifølge sin Natur lader uforklaret) nærværende hos hine (ו: bestandig i Forbindelse med hine) (Heraf er det og klart, at אָרַר er altid udtrykker Objectivforbindelsen, men lige saavel som אָרַר og אָרַר i Almindelighed „Nærværelse paa samme Tid og Sted“).

Kal. בָּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ „Gud skabte Jorden;“ var skabende uden Hensyn til hans særegne Grunde dertil.

Niph. נִבְרָאָה אֶת־הָאָרֶץ ..... „naa! noget Skabende — [har været] — nær hos (ו: isærd med) Jorden“ ו: Jorden er bleven skabt. Efter den oprindelige Oversættelse er אֶת־הָאָרֶץ Object og kunde da som saadant ingen Indflydelse have paa Verbets Flexion; men man maa mærke, at her tales om Oprindelse og ej om den senere Bemærkelse, efter hvilken vist nok אֶת־הָאָרֶץ bliver Subject, og det foregaaende Verbalbegreb formedelst sit foransatte Nun (נִ) el. Eth) et Prædikatum med Begrebet „Noget, som er blevet skabt,“ hvilket Begreb forudsætter en uomtalt Aarsag til Skabelsen.

Man seer let af ovenstaaende Exempler, at Niphthal ej svarer til andre Sprogs Passivum; thi „være retfærdig“ kan ej have Passivum, medens „blive retfærdig“ er Niphthal; „blive flaaet“ horer ind under Niphthal, men ej „være flaaet;“ „blive skabt,“ men ej „være skabt;“ „blive forbandet,“ men ej „være forbandet;“ „blive fuldkommen,“ men ej „være fuldkommen;“ o. s. v. saa at man kan sige, at Præt. i Niph. svarer til Grækernes Aor. 1. i Pass., ligesom ogsaa Imper., Inf. og Part.

7. a) Ofte maatte Menneskene see ikke alene, at en Gjenstand undergik Forandring, men endog Aarsagen dertil, og saadant Syn gjorde dem naturligtvis forundrede; thi stod en Gjenstand, bemærkede de vel, at den stod, brølte et Dyr, bemærkede de vel, at det brølte, men de kunde umulig tænke, at Noget, som ej stod, kunde bringes til at staae, Noget, som ej brølte, kunde bringes til at brøle, førend Erfaring havde lært dem det; da lagdes og først Grunden til den Verbalform, som Syrerne og Chaldæerne kaldte Niphthal, og Hebræerne Niphthal.

הַקָּטִיל; וְאִם־וְ „Ah! noget Dræbende,“ hvor Olaf kommer af וְ. 2.

הַקָּטִיל: הָאֵל (וְ) „See! noget Dræbende.“ 1.

Tonen, længere eller kortere Ophold mellem Verbalbegrebet og de efterfølgende Udsagn, mener jeg, viser her, som ved de foregaaende forklarede Verbalformer, i hvad Forbindelse det staaer med samme. Den første Aarsag maa sættes først og de øvrige Udsagn derefter i den Orden, som de ere meer eller mindre nær forbundne med Hovedbegrebet:

„Ah! noget Kommende — [var] — Gud — Dyrene“ ∴ Gud lod Dyrene komme.

„See! noget Staaende — [var] — en Mand — en Steen“ ∴ en Mand gjorde en Steen staaende; opstillede en Steen.

„See! noget Adskilt — [var] — Gud — Vand fra Vand“ ∴ Gud lod Vand adskilles fra Vand; el. borttog noget Vand fra andet.

Naar saadan Ordfølge forekom oftere, kunde let den foregaaende Interjection smelte sammen med Verbalbegrebet, hvorved dette i og for sig selv erholdt den Bemærkelse, som det egentlig oprindelig havde fra Forbindelsen med de efterfølgende Udsagn, nemlig „Noget, som bevirker [Begrebet af Kal],“ og flecteres da i Genus, Person og Numerus efter den første Aarsag, som bevirker, at Begrebet fremkommer.

Sing. הַקָּטִיל M. הַקָּטִילָה el. הַקָּטִילָה F. Plur. הַקָּטִילִים M. og F.

Sing. וְאִם־וְ M. וְאִם־וְ F. Plur. וְאִם־וְ M. וְאִם־וְ el. וְאִם־וְ F.

Saaledes dannes ogsaa de øvrige Personer analog med Kal (5. b.); Imperativ og Futurum have deres Oprindelse paa samme Maade, som de tilsvarende Tempora i Kal, 5. d. e.; i det He og Olaf efter bekendte grammatikalske Regler gaar bort, naar det foregaaende Bogstav er uden Vokal og begynder Stavelsen, og hvilke Præformativer der egentlig skulde være vokalsløse, vides fra den almindelige Grammatik.

Infinitiv og Participium ere paa en vilkaarlig Maade i det skriftlige Afændringer af Hovedbegrebet formedelst Præformativ Mem, medens Hebræerne og Chaldæerne i Infinitiv ikke bruge dette.

Inf. הַקָּטִיל; הַקָּטִילָה; וְאִם־וְ „Bevirken af Drab.“

Participium:

Præs. מִקְטִיל; מִקְטִילָה; וְאִם־וְ „bevirkende at dræbe;“ som gjør dræbende.

Præt. וְאִם־וְ „som bliver dræbende.“

b) Allerede tilforn er det viist, hvorledes Hiphil (Aphel) har erholdt Bemærkelse af „Noget, som bevirker Begrebet af Kal“ formedelst sin Forbindelse med de efterfølgende Udsagn; denne Form bruges da, naar en frembragt Egenkab skal beskrives ved det,

som frembragte samme, hvilken Beskrivelse maa følge strax efter det fuldstændige Verbalbegreb. Af alle de øvrige Gjenstande, som kunde tjene til Forklaring, er det aabenbart, at den, som Egenstaben findes hos, nærmest maa følge paa det fuldstændige Subject; herved bruges i Hebraisk ingen Forbindelsespartikel, og mangler den første Aarsag, indtager Gjenstanden, hvorved den frembragte Egenstaben findes, dennes Plads og virker da paa Verbets Flexion i Person, Genus og Numerus, dog saaledes, at en vilkaarlig Forandring af Tonen kunde vise, at det Udsagn, som fulgte efter, ej var nærmest forbundet dermed. Dette synes mig at være Oprindelsen til Huphal:

Hiph. הַאִשׁ הַקְטִילָה אֶתְּ הָאִישׁ „See! noget Dræbende! — en Kone! Manden!“ ∵: en Kone har bevirket, at Manden dræbte. — Baade en Kone og Manden vare deelagtige i Drabet.

Huph. הַאִישׁ . . . . . הַקְטִיל „See! noget Dræbende! — Manden!“ ∵: Noget har bevirket, at Manden dræbte; blev dræbende. Aor. 2. Act.

Med denne ringe Vokalforandring er Huphal i alle sine Tempora liig Hiphil; at Imperativ mangler, er naturligt nok, da i Kal „dræb“ (∵: vær dræbende), om just ikke fuldkommen, saa dog paa det allernærmeste udtrykker Begrebet „bliv dræbende.“

Huphal tilkjendegiver „en frembragt Egenstaben forbunden med det copulative „er;“ saaledes svarer til Kal „være dræbende“ Huphal „blive dræbende;“ „være handlende;“ „blive handlende;“ „være i Virksomhed;“ „komme i Virksomhed.“

8. a) Under 3. c. er ikke alene sagt, at Gjentakelsen af samme Udraab tilkjendegav en meget høj Grad, men der er ogsaa antydte andre Bemærkninger. — „Bittert, bittert“ ∵: meget bittert. — „Omringet, omringet“ ∵: ganske omringet, el. pludselig omringet. — „Slag paa Slag“ ∵: idelige Slag. — „Gif og gif“ ∵: gif meget stærkt el. frem og tilbage. — I det Hele tilkjendegiver saadan Gjentakelse, at den Talende, enten selv har modtaget et hæftigt, pludseligt Indtryk, eller vil overføre et saadant paa en Anden. — „Han kommer, han kommer“ betyder snart Glæde, snart Frygt, snart Advarsel. — Paa denne Maade har ogsaa Hebræernes Diel, samt Syrerens og Chaldæernes Dael, faaet sin Oprindelse, i det den hurtige Udtale maa have medført de i det Følgende antydede Forkortninger:

Hebr. קָטַל קָטַל. קָטַלְקָטַל. קָטַל-קָטַל. קָטַל.

Chald. קָטַל קָטַל. קָטַלְקָטַל. קָטַל-קָטַל. קָטַל. — Syr. קָטַל^{δ} .

Andre Verber vilde paa en naturlig Maade antage en anden Forkortning, som bedre passede sig efter deres Radikaler:

3 de Verber, hvis mellemste Radikal er Waw, eller hvor anden og tredje er den samme, erholder Piel især et uregelmæssigt Udseende, eftersom Waw i de forskjellige Dialecter har været ombøttet med Olaf eller Jod, og de fleste Verber ע"ו ogsaa have en anden Form, som ע"ו.

Hebr. ס-ב-ב. סְבַבְּ. סְבַבְּ. סְבַבְּ.

קָמַקְ. קָמַקְ. קָמַקְ. קָמַקְ. קָמַקְ.

קָמַקְ. קָמַקְ. קָמַקְ. קָמַקְ. קָמַקְ; Waw er her en Radikal og ender Stavelsen, den følgende derimod skulde begynde med tre Bogstaver, efter at den foregaaende allerede endtes paa et. Da Sproget ej taaler saa mange Consonanter samlede, er her bortfaldet ו og ק. Analog med dette dannes סְבַבְּ.

Chald. קָמַקְ. קָמַקְ afgiver i det Chaldaiske regelmæssig קָמַקְ, ligesom ogsaa קָמַקְ i det Syriske.

Hebr. עָוָה. עָוָה. עָוָה. עָוָה.

Dette synes mig at være tilstrækkeligt til at forklare denne Verbalform, og jeg kan umulig antage saadanne Former, som Poel og Pilpel, uden man tillige viser, at en saadan har anden Bemærkelse end Piel; thi der er Tingen, som med Grund kan sige, at en Verbalform er en Model til at danne Verbet efter; ligesaalidet som Verbalformerne i Hebraïstiken have faaet deres særegne Benævnelser for at lette Begyndere Dannelsen; thi om det var tænkeligt, at Saadant kunde existere, da var dog rigtig nok Benævnelserne lidet overeensstemmende med Hensigten, man betragte blot Kal og Piel. Derimod synes det mig langt rimeligere, at Benævnelserne viser Begrebet af Verbalformen, saaledes som קָמַקְ „noget let, Simpelt, Ligegyldigt;“ פָּעַל „Noget, som har virket stærkt, hurtigt, kraftigt, ideligt;“ רָפָעַל „Noget, som er blevet virkende,“ o. s. fr. Skulde da imidlertid virkelig et Ord under Formen קָמַקְ og קָמַקְ have et Begreb forskjelligt fra det, Piel i Almindelighed har, saa ere dog Benævnelserne Poel og Pilpel kun passende i en Ledetraad for Børn, men ej i en Grammatik, i det Mindste ej under andet Navn, end Modeller til at danne disse Former efter.

Jeg kan ikke opdage nogen Forskiel i Begrebet og anser dem for analoge med „flaet“ og „flagen“ ved „Armeen blev flaet el. flagen.“

Piel tilkjendegiver en Ægenkab, der gjør et stærkt, frygteligt, pludseligt, ideligt, Zittren vækkende Indtryk, forbunden med det copulative „er“. Saaledes er det meget uueligt, at mange Verber, som bruges i Piel, aldrig have haft nogen tilsvarende Form Kal, nemlig de, som ifølge deres Begreb medføre en Zittren: „smedde,“

„glimre,“ „hamre,“ „zittre,“ o. s. v. **הַי** medfører Begrebet af en kraftig Befaling. Men ej altid er det let at vise, hvorledes de enkelte Verber i Hebraïssen stemme med den givne Definition, da ofte den oprindelige Bemærkelse er ganske skjult for os.

b) Piel beskrives paa samme Maade som Kal, først ved den Gjenstand, hvorved Begrebet findes, og dernæst ved den, hvormed Begrebet nærmest er forbundet, og mangler hiin, indtager denne hiins Plads og virker da paa Verbets Flexion, hvorved dog en vilkaarlig Forandring af Tonen viser, at den nærmest beskrivende Gjenstand er bleven ubemærket.

Piel. **הַי אִישׁ קָטַל** „noget Dræbende, noget Dræbende — en Mand — Konen“
 ֿ: en Mand dræbte paa en gruelig Maade (pludselig) Konen. Her kunde ogsaa bruges **הַי אִישׁ קָטַל**, som i Almindelighed foran den Gjenstand, paa hvilken Subjectets Virksomhed gaar ud.

Pual. **הַי אִישׁ קָטַל** „noget Dræbende, noget Dræbende — Konen“ ֿ: Konen er bleven dræbt paa en gruelig Maade.

Denne sidste Verbalform udtrykke Chaldæerne og Syrerne ved et foran Verbet sat **תָּן**, ligesom i Niphal, G. a. b.

לְאִישׁ אִישׁ קָטַל „nær hos noget pludselig Dræbende — Konen“ ֿ: Konen er bleven dræbt pludselig.

De øvrige Personer og Tempora dannes saavel i Hebraïssen, som i det Syriske og Chaldæiske, ganske analog med de tilsvarende i de ovenfor forklarede Verbalformer, og Pual er det forstærkede Begreb af Niphal, ligesom Piel er det forstærkede Begreb af Kal.

c) Hithpael nærmer sig i Dannelse noget det Chaldæiske, i det Hebræerne her bruge **תָּן** til at udtrykke Begrebet af at blive:

הִתְקַטַּל for: **הִתְקַטַּל** (hvor **ה** ligesom ved Hiphil er kommet af **הוּ**, har da ingen Forbindelse med **Eliph unionis**): „See! Noget, som er blevet dræbt paa en gruelig Maade (Hithpael);“ „Noget, som bevirker at blive dræbt;“ ganske analog med **הִקְטִיל** „Noget, som bevirker at være Dræbende.“

Med Hithpael er det Fordoblingen af mellemste Radikal og det dermed følgende Begreb af noget Zittren Forarsagende, der tilkjendegiver noget Reciprokt, og denne Verbalform udtrykker da: en **Egenskab**, som er kommen til at blive eksisterende, — forbunden med det copulative „er;“ el. Frembringelsen af Puals (Hithpaels) Begreb. Til Hithpael regner jeg saaledes: „kom til at blive dræbt;“ „kom til at blive kjendt;“ „kom til at gaar stærkt;“ „kom til at blive retfærdig;“ o. s. v.

בְּהִתְיַרֵּעַ, medens han kom til at blive kjendt; gav sig tilkjende.

הִתְהַלְכוּ, de kom til at gaae stærkt; skyndte sig at gaae.

מִדֵּ-נֶאֱטַרְךָ, hvorledes skulle vi komme til at blive ganske rejsfærdige; kunne rejsfærdiggjøre os.

9. Oversigt over de forskjellige Verbalformer i Hebraïssen, samt den nøjagtigste ordrette Udtryksmaade for de tilsvarende Begreber i Danskten, og en antydet Sammenligning med Græskten.

1. Kal; den simple Form, der ligesvem udtrykker Begrebet af en Egenskab.

Part. Ben. קָטַל (noget Dræbende), dræbende — [er] ו: dræber; Præs. Act.; med transitiviff Bemærkelse.

עָמַד (noget Staaende), staaende — [er] ו: staaer; Præs. Act.; med intransitiviff Bemærkelse.

Præet. קָטַל, dræbende — [har været] ו: har dræbt; Perf. 1. Act.; med transitiviff Bemærkelse.

עָמַד, staaende — [har været] ו: har staaet; Perf. 1. Act.; med intransitiviff Bemærkelse.

Imper. קָטַל, dræbende — [vær] ו: dræb; Præs. Imper. Act.; med transitiviff Bemærkelse.

עָמַד, staaende — [vær] ו: staa; Præs. Imp. Act.; med intransitiviff Bemærkelse.

Fut. יִקְטַל, dræbende — [skal være] ו: skal dræbe; Fut. 1. Act.

יִעֲמַד, staaende — [skal være] ו: skal staae; Fut. 1. Act.

Inf. abs. קָטַל, Dræben, dræbe; hertil svarer intet Tempus i Græskten, i Danskten derimod have vi et lignende Infinitiv ved: „dræbe, dræbe vil jeg;“ „døe, døe maa jeg;“ „leve, leve vil jeg“ o. s. v. I Hebraïssen derimod bruges det, som et reent Substantiv; i stat. const. קָטַל.

עָמַד, Staaen, staae. Inf. const. עָמַד, Staaen; Subst.

Part. Pa. קָטוּל (noget Dræbt), dræbt — [er] ו: er dræbt; Præs. Part. Pass., med *ézi*.

Adject. צַדִּיק (noget Retfærdigt), retfærdig — [er] ו: er retfærdig; Præs. Pass. Adjectiv med *ézi*; ligeledes: קָרוֹן, גָּרוֹן o. s. v.

Anmærk: Disse sidste Adjectiver høre egentlig ind under Part. Paul., og kunne ifølge deres Begreb ikke have noget activiff Participium; derimod komme deraf alle andre Tempora i Kal.

2. Niph'al udtrykker en bleven passivist (pausst) Egenskab; **נָפַעַל** „Noget, som er blevet bevirket.“

Part. **נִקְטָל** (bleven dræbt); bleven dræbt — [er] ן: er bleven dræbt. Aor. 1. Pass.

נִצְרָק (bleven retfærdig); bleven retfærdig — [er] ן: er bleven retfærdig.

Perf. **נִקְטַל**, bleven dræbt — [har været] ן: er alt bleven dræbt. Perf. 1. Pass.

נִצְרַק, bleven retfærdig — [har været] ן: er alt bleven retfærdig.

Imper. **הִקְטַל**, bleven dræbt — [vær] ן: bliv dræbt; lad dig dræbe. Aor. 1. Pass.

הִצְרַק, bleven retfærdig — [vær] ן: bliv retfærdig.

Fut. **יִקְטַל**, bleven dræbt — [skal være] ן: skal blive dræbt. Fut. 1. Pass.

יִצְרַק, bleven retfærdig — [skal være] ן: skal blive retfærdig.

Inf. **הִקְטַל**, Bliven dræbt; Drab. Subst.

הִצְרַק, Bliven retfærdig; Retfærdiggjørelse.

3. Pi'el udtrykker en høi Grad af Begrebet i Kal; hvor nemlig en Egenskab ligesom frem fandtes, brugtes Kal, men traf man den samme Egenskab enten pludselig eller i en forunderlig Stilling eller i Almindelighed saaledes, at den Bemærkende enten selv kom i en hæftigere Bevægelse, eller Egenkaben i og for sig selv er af den Beskaffenhed, at den hos Enhver maa vække en hæftigere Bevægelse, da brugtes Pi'el. **פָּעַל** „Noget, som har virket saaledes, at det sætter i hæftig Bevægelse.“

Præet. **קָטַל**, pludselig, med et rasst Slag, rundt om dræbende — [har været] ן: har dræbt saa rasst el. saa mange, at man maa grue derover.

צָרַק, i høi Grad retfærdig — [har været] ן: har været saa retfærdig, at man i alle Henseender maa finde det priseligt.

Imp. **קָטַל**, pludselig, med et rasst Slag, rundt om dræbende — [vær] ן: dræb rundt om dig, uforlagt.

צָרַק, i høi Grad retfærdig — [vær] ן: vær fuldkommen retfærdig.

Fut. **יִקְטַל**, pludselig o. s. v. dræbende — [skal være] ן: skal dræbe rasst o. s. v.

יִצְרַק, fuldkommen retfærdig — [skal være] ן: skal være fuldkommen retfærdig.

Inf. **קָטַל**, pludselig Dræben.

צָרַק, stor Retfærdighed.

Part. **מִקְטַל**, pludselig dræbende.

מִצְרַק, meget retfærdig.

Anmærk: Jeg har her nævnt alle Tempora af **צָרַק**, ikke fordi dette Verbum findes brugt i Pi'el, men fordi jeg troer, at ethvert Verbum, som har Kal, tillige kan have Pi'el;

derimod ej altid omvendt. Thi de Verber, der udtrykke Egenskaber, som ej kunne existere uden at vække Zittren, f. Ex. **צִוּוּ** „befale med Myndighed,” bruges ej i Kal.

4. Pual udtrykker en saadan bevirket Egenskab, at den tillige vækker Zittren eller Forbauelse. **פָּעַל** „Noget, som er bevirket saaledes, at det sætter i hæftig Bevægelse.”

Præt. **קָטַל**, pludselig, paa en gruelig Maade bleven dræbt — [har været] כ: er bleven dræbt paa en gruelig Maade.

Fut. **יִקָּטַל**, pludselig dræbt — [skal være] כ: skal blive dræbt pludselig o. s. v.

Inf. **קָטַל**, pludselig Drab.

Part. **מִקָּטַל**, bleven pludselig dræbt.

5. Hiphil udtrykker Frembringelsen af Begrebet i Kal. **הִפְעִיל** „Noget, som har bragt Noget til at virke.”

Præt. **הִקְטִיל**, bringende til at dræbe — [har været] כ: har bragt til at dræbe.

הִצְדִּיק, bringende til at være retfærdig — [har været] כ: har bragt til at være retfærdig.

הִעֲמִיד, bringende til at staae — [har været] כ: har opreist.

Imp. **הִקְטִיל**, bringende til at dræbe — [vær] כ: bring til at dræbe.

הִצְדִּיק, bringende til at være retfærdig — [vær] כ: bring til at være retfærdig.

הִעֲמִיד, bringende til at staae — [vær] כ: opreis.

Fut. **יִקְטִיל**, bringende til at dræbe — [skal være] כ: skal bringe til at dræbe.

יִצְדִּיק, bringende til at være retfærdig — [skal være] כ: skal bringe til at være retfærdig.

יִעֲמִיד, bringende til at staae — [skal være] כ: skal opreise.

Inf. **הִקְטִיל**, Bringen til at dræbe.

הִצְדִּיק, Bringen til at være retfærdig.

הִעֲמִיד, Bringen til at staae כ: Opreisen.

Part. **מִקְטִיל**, bringende til at dræbe.

מִצְדִּיק, bringende til at være retfærdig.

מִעֲמִיד, bringende til at staae; opreisende.

6. Huphal udtrykker en bevirket activist (benonist) Egenskab. **הִפְעִיל** „Noget, som er blevet virkende.”

Præt. **הִקְטַל**, bleven dræbende — [har været] כ: er kommen til at dræbe. Perf. 2. Act.

הִעֲמַד, bleven staaende — [har været] כ: er kommen til at staae.

- Fut. יִקְטֹל, bleven dræbende — [skal være] ∴ skal komme til at dræbe. Fut. 2. Act.
 יִעֲמֹד, bleven staaende — [skal være] ∴ skal komme til at staae.
 Inf. הִקְטֹל, Bliven dræbende. Fut. 2. Inf. Act.
 הִעֲמֹד, Bliven staaende.
 Part. מִקְטֹל, blivende dræbende ∴ kommende til at dræbe. Fut. 2. Part. Act.
 מֵעֲמֹד, blivende staaende ∴ kommende til at staae.

7. Hithpael udtrykker det at komme til at blive en Egenskab. הִתְפַּעֵל „Noget, som er kommet til at blive bevirket.“

- Præt. הִתְקַטֵּל, kommen til at blive dræbt — [har været] ∴ er kommen til at blive dræbt. Aor. 2. Pass. el. kommen til at dræbe sig selv. Aor. 2. Med.
 הִצְטַדֵּק, kommen til at blive retfærdig — [har været] ∴ er kommen til at blive retfærdig. Aor. 2. Med.
 הִתְעַמֵּד, kommen til at blive staaende — [har været] ∴ er kommen til at blive staaende. Aor. 2. Med.
 Imp. הִתְקַטֵּל, kommen til at blive dræbt — [vær] ∴ see til, at du kan blive dræbt; at du kan komme til at dræbe dig selv. Aor. 2. Pass. og Med.
 הִצְטַדֵּק ∴ see til, at du kan blive retfærdig; at du kan faae dig retfærdiggjort. Aor. 2. Med.
 הִתְעַמֵּד ∴ see til, at du kan komme til at staae. Aor. 2. Med.
 Fut. יִתְקַטֵּל ∴ skal komme til at blive dræbt; dræbe sig selv. Fut. 2. Pass. og Med.
 יִצְטַדֵּק ∴ skal komme til at blive retfærdig; faae dig retfærdiggjort. Fut. 2. Med.
 יִתְעַמֵּד ∴ skal komme til at blive staaende; staae. Fut. 2. Med.
 Inf. הִתְקַטֵּל, Kommen til at blive dræbt; dræbe sig selv. Aor. 2. Pass. og Med.
 הִצְטַדֵּק, Kommen til at blive retfærdig; faae sig retfærdiggjort. Aor. 2. Med.
 הִתְעַמֵּד, Kommen til at blive staaende; staae. Aor. 2. Med.
 Part. מִתְקַטֵּל, kommen til at blive dræbt; dræbe sig selv. Aor. 2. Pass. og Med.
 מִצְטַדֵּק, kommen til at blive retfærdig; faae sig retfærdiggjort. Aor. 2. Med.
 מִתְעַמֵּד, kommen til at blive staaende; staae. Aor. 2. Med.

Umindelig Anmærkning. Det Verbum, som i Kal er transitivt, bruges i alle Tempora og Modi i denne Form, har altsaa baade Participium benoni og paul. Efter disse 2 Tempora er det lettest at bestemme et Verbums Formation.

1. De Verber, som have begge Participier i Kal, have alle Verbalsformerne fuldstændige, dog saaledes at Imp. Kal erstatter Mangelen af Imp. Huph. 7. b., og Part. Paul. — Mangelen af Imp. Pual. אָרַר אָרַר, vær forbandet o. s. v.

Benoni.	Paul.
a) Kal, undtagen Paul.	a) Niphal.
b) Hiphil.	b)
c) Huphal.	c) Hithpael (intransitivt)
d) Piel.	d) Pual.

2. De Verber, som have Part. benon. og ej paul., ere activt intransitive af Bemærkelse og have ej de Tempora, som ovenfor under Paul ere antegnede, undtagen Hithpael formedelst den intransitive Betydning.

3. De, som hverken have Part. ben. eller paul., men derimod Adjectiver under Formen צָרִיק, שָׁרָר o. s. v., staae ved de forskjellige Former med Hensyn til Begreb i følgende Forbindelse:

Adjectiv.

- a) Kal; undtagen Participium
- b) Hiphil.
- c) Niphal.
- d) Piel.
- e) Hithpael.

4. Undertiden forbyder Beskaffenheden Brugen af saadan en Form. Jeg mener, at נִי „komme“ af den Aarsag intet Piel har; thi det er langt fra en tilstrækkelig Grund, at det ej findes brugt i denne Form; Begrebet kunde nemlig ogsaa være Skyld deri. Imidlertid maa man ikke antage uregelmæssig dannede Verbalsformer for nye; det, som Nogle benævne Pilpel og Poel, er og bliver ikke andet end Piel; Poal og Hithpoel el. Hithpalpel ere ligeledes urigtige Benævnelser, om der endog eksisterede Verbalsformer, der med saadan udvortes Skikkelse (Form) i Begreb vare forskjellige fra Pual og Hithpael.

8. a.

10. Havde Gjenstandene gjort forskjellige Indtryk, og man vilde meddele Andre Begrebet af samme, da var det ej uueligt at betegne meer end eet Indtryk ad Gangen; man maatte derfor gjøre Begyndelse med et vilkaarligt; naar dette var forklaret, blev et af de andre Gjenstande for Meddelelsen, o. s. fr. Paa en naturlig Maade frembragte en Stammen det forbindende ׀ (aa, ee, og), og de derved forbundne Dele maatte tænkes meer eller mindre forbundne i Tid, efter som de fulgte hurtigere eller langsommere paa hinanden i Udtalen.

: רָנַי וְשִׂמְחָי „syng og glæd dig“ (paa samme Tid).

: יִפְתָּח וְיִשְׂדֵד אֶדְמָתוֹ „han brækker og hakker sin Jord“ (brækker og hakker paa eengang); aabner Jorden idelig (ו: brækker en Jordklump op efter en anden) og støder idelig itu (ו: hakker). — Forskjelligt fra:

: יִפְתָּח אֶדְמָתוֹ וְיִשְׂדֵד אֹתוֹ „han brækker sin Jord, og han hakker den ogsaa (vilkaarligt, enten det skeer paa samme Tid eller efter et ubestemt Mellemrum.)

: פָּתַח וְשִׂדֵד אֶדְמָתוֹ „han har brækket og hacket sin Jord“ (paa eengang).

: פָּתַח אֶדְמָתוֹ וְשִׂדֵד אֹתוֹ „han har brækket sin Jord, og han har ogsaa hacket den“ (begge Dele ere forbigangne, men her bestemmes ej egentlig, om de ere forbigangne til samme Tid eller med et vilkaarligt Mellemrum, ej heller hvilken af Delene der er skeet først i Tiden; Skjønt Forbindelsen med andre Begreber undertiden kan bestemme dette. — Vi sige „han har kjørt med Fire og har været riig“ uden derfor at bestemme, om det var før, efter eller paa samme Tid, som han var riig, at han kjørt med Fire, Skjønt Begrebet i og for sig selv lader os formode, at han først var riig. — Derimod svarer „han har kjørt med Fire og været riig,“ i det „har“ ej er gjentaget, ganske til: פָּתַח וְשִׂדֵד „han har brækket og hacket.“

ו convers. Fut. er ikke andet end ו copul. med en med Verbet sammendragen Interjection, der maa udledes fra וָו „see!“, hvorfra ogsaa ה artic. er udledet. 1. B. וְתִרְבֵּר for וְהִתְרַבֵּר, og saa (ה) siger hun. Det synes mig rigtigere at forklare det paa denne Maade end som kommet af הָיָה, der ligeledes har sin Oprindelse fra samme Interjection וָו (וָו, הָיָה, הָיָה). Ofte er Historien lignet ved et Speil, hvori man ser det Forbigangne; denne Lignelse giver os et tydeligt Begreb om Betydningen af ו copul., con. Fut. og con. Præt., naar den videre bliver udført. Historiefrieveren eller den, som af ham indføres talende, holder et Speil i Haanden, i hvilket Speil han er istand til at fremtrylle det Forbigangne. Et Tæppe er imidlertid nedrullet over samme, og Vi, vi ere alle forventningsfulde Tilskuere. Han, som holder Speilet, forbereder os nu med faae Ord, der give en kort Oversigt over det, som maa tænkes at være passeret, passere eller skulle passere, inden man kan forstaae og fatte, hvad Speilet fremstiller; Tæppet gaar nu op, i det han vedbliver: og see! (ו con. Fut.) der kommer den Person, og see han foretager sig det (disse præsensia staae i Danskens istedetfor Futura, hvilke derimod Hebræerne bruge, men vise tillige ved den foregaaende Interjection, at det, som omtales, er strax tilkommende); undertiden indblandes Foreviseren af Speilet oplysende Anmærkninger, f. Ex. (og det har han allerede taget fra Haman); undertiden gjør han os op:

mærksomme paa, hvad vi selv uden hans Fremtrylles omtrent kunne slutte os til, der enten foregaaer eller vil foregaae, s. Ex. (der staaer nu en Person [som tænker]; og det er nu skeet (∴ saaledes tænker jeg mig, det vil gaae til; 1 con. Præet.) o. s. fr.) 1 Mos. 24, 12. Forud er i Speilet, som Moses holder, fremkommen Eliesar som den, der er dragen bort fra Abraham med dennes Søn, hvem han skal skaffe en Hustru; han forestilles nu, som kommen til den Egn, hvor han skal søge hende, og Moses vedbliver, at forklare, hvad han fremtryller i Speilet: „og saa siger han: Herre, min Herre Abrahams „Gud! bring mig dog [En (en Pige)] imøde i Dag og handel misfunderlig med min „Herre Abraham.“ Moses gjør nu Tilskuerne opmærksomme paa, hvad man omtrent kan slutte sig til, at Eliesar, der i Speilet sees stille sig hen ved en Brønd, siger ved sig selv. „See! jeg bliver nu staaende (eg. er bleven standset; διαταχθεῖς; LXX: „ἐσθῆκα) ved Vandbrønden, og Mændenes Døtre fra Byen gaae ud (∴ tænker jeg mig „gaae ud) for at øse Vand. Og det er skeet (∴ det tænker jeg mig nu, som skeet; — „naar nu det skeer, nemlig at de virkelig komme for at øse Vand), see saa en Pige „(∴ saa kommer der ogsaa en Pige), til hvem jeg vil sige: sæt dog din Kruffe ned, og „jeg vil drikke, og hun har da sagt (∴ men hun vil da nok allerede have sagt; strax „sige): drik, og ogsaa dine Kameler vil jeg give at drikke; hende (∴ saadan En) har du „nok udseet til din Tjener Isaac, og ved hende (∴ naar saadan En kommer herhen), „vil jeg nok erfare, at du har handlet misfunderligen med min Herre.“ Moses lader nu andre Gjenstande passere Speilet og gjør saaledes Overgangen ved 1 conv. Fut. „og „see saa skeer dette, ligesom han har fuldført at tale [ved sig selv], og see nu Nebekka, „som gaaer ud (hun forestilles da saa nær ved Brønden, at man kan see hende i Speilet); „hun er født for Bethuel, en Søn af Milca, Abrahams Broder Nachors Hustru, og „hendes Kruffe [hænger] over hendes Skulder o. s. v.“ Paa denne Maade fortsættes Historien, i det bestandig enhver Forandring i Speilet just i samme Dieblik, som den skal see, antydes ved: see nu skal det see el. nu skeer det. — Det er i Grunden ligesaa urigtigt at sige, at dette Brev forarsager, at Futurum faaer Imperfectums Bemærkelse, som det vilde være urimeligt at paastaae, at καὶ i Græstien under visse Omstændigheder kunde forandre Præsens Bemærkelse til Imperfectums, fordi vi hellere bruge dette Tempus i den historiske Stil; ἐκ δὴ ὧν τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνεύονται ἐς Ἐλευσίνα. „fra Isthmus drog de da alle bort og kom (komme nu) til Eleusis.“ —

I ovenstaaende Oversættelse af 1 Mosebog har jeg udhævet „see saa en Pige“ og „og see saa skeer“, fordi jeg meente, at ׀ ved ׀׀׀ er den samme Interjection, der som Begyndelse for Efterfølgningen ligger i 1 conv. Fut. (׀) ligeledes med Dagesch forte efter), hvilket ׀ da er dannet af ׀׀, ligesom ׀ Artiklen 1. B.

11. En sammenhængende Tale lader sig opløse i Sætninger, hvilke igjen bestaae af Ord. Her er kun Talem om grammatikalste Sætninger, og til en fuldstændig grammatikalst Sætning i Hebraïssen fordres, som i andre Sprog, Subject og Prædikat, men Prædikatum sættes i Hebraïssen ordentligviis først og Subjectet dernæst efter et lidet Op- hold. 4. d.

a) אָמַר נְבִיל: „en Daare har sagt.“

: גָּדוֹל יְהוָה „Herren er stor.“

: בָּעַל מַלְכָּה „en Konge er Herre.“

b) Nu kan enten Prædikatum være udvidet eller Subjectet eller, hvilket dog er sjældnere, baade Prædikat og Subject.

1. אֱלֹהִים חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה: „Herren er en naadig og barmhjertig Gud.“

: שָׁפַל רִיחַ אָנִי „jeg er aandsnedtrykt.“

: יוֹדֵבֵר כֶּזֶב רָשָׁע: „en Ugubelig taler Løgn.“

2. מֶלֶךְ דָּרְיוֹשׁ בֶּן־אַחֶשְׁתָּרֶשׁ: „Darius, Artaxerxes's Søn, er en Konge.“

: אֱלֹהִים אֱלֹהֵיךָ „dine Guder ere saadanne (see saaledes ud).“

: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים: „og saa siger Herren, Gud.“

3. עֵין אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל: „en stor Konge er Guds Øie.“

: וְזָכַר וַיִּקְבְּהָ בְרֵאשִׁים: „de vare Han og Hun; de, som han skabte, vare Han og Hun; det, som han skabte af dem (af denne Art; svarer til det collective אָדָם), var kun en Han med sin Hun.“

: הִבְרָה שְׁלוֹם הַמַּלְכָּה: „Dronningen hilser.“

c) Fremdeles kan en fuldstændig Sætning være udvidet, naar nemlig Forbindelsen af Subject med Prædikat ved nogetsomhelst Tillæg erholder en nøiere Bestemmelse.

: וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: „og saa seer Gud, at det er godt.“

: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֵוֶר כִּי־טוֹב: „og saa seer — Gud nærhos Lyset, (s: som betragter Lyset) — at det er godt.“ — Subjectet er her אֱלֹהִים אֶת־הָאֵוֶר.

: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֵוֶר: „og saa seer Gud Lyset (at Lyset er bleven til).“

: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֵוֶר כִּי־טוֹב: „og saa seer Gud Lyset, som sikkerlig er godt (som han sikkerlig finder godt).“

: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם: „og saa raaber Herren, Gud, paa Mennesket.“

d. Man maa nu mærke Maaden, hvorpaa saadanne Sætninger bør fremsiges, og jeg mener, at Enhver føler, at:

1. a. det fuldstændige Prædicat læses som eet Begreb,
  - β. det fuldstændige Subject ligeledes som eet,
  - γ. og mellem Prædicat og Subject gjøres det samme Ophold, som i Dansken ved „Storm — hans Fart;“
2. a. naar Forbindelsen af Subject og Prædicat atter er beskrevet, læses Forbindelsen som eet Begreb, dog saaledes, at man i Udtalen mærker, at det bestaaer af to andre, — i Forhold til Beskrivelsen, der ligeledes maa udsiges som et eneste Begreb;
  - β. jo kortere Prædicat og Subject ere, desto meer nærmer Forbindelsen af begge sig et eneste Begreb, og man maa da læse: **וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר**: og **וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם**: o. s. v., som om det betød „Lysets Tilblivelse er da Guds Synede (det, som han seer)“ og „Menneskets Høsbærende er da Herren Guds Naabte“ o. s. v., ganske saaledes som man ovenfor maa læse: **וַיְדַבֵּר בְּכֹכ רִשְׁעִי**; og **עַיִן אֵל מֶלֶךְ בְּדוּל**: hvor dog **בְּכֹכ** er den objective Genitiv, eller som: „Storm hans Fart“ er et Udtryk, o. s. v.

e) Endvidere kan en udvidet fuldstændig Sætning være forklaret, deels ved det, hvori Handlingen egentlig bestaaer, eller hvorved Handlingen egentlig er under Behandling, deels ved Bestemmelse af Tid eller Sted.

: **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם**: „og saa raaber Gud til Lysen „Dag“ o: kaldte Lysen Dag.

: **וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר בֵּי-טוֹב**: „og saa seer Gud i Lysets Nærværelse sikkerlig noget Godt (o: seer Gud, at Lysen er godt).

: **וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן אֶל-הַמִּשְׁתֶּה לְשִׁתּוֹ**: „og saa kommer Kongen og Haarman til Gæstebudet for at drikke.“

: **וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן**: „og saa siger Kongen til Ester ved Wiindriekningen (o: medens de drak Vinen).“

: **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר**: „og saa taler Moses hos Folket ved at sige.“

f) Endelig kan en forklaret udvidet fuldstændig Sætning være fortsat. Ved det, som fortsætter, forstaaer jeg det, som følger efter et Ophold, der ved sin Tone viser, at Noget skal opregnes eller anføres; efter Danskens Colon; og vi kunne gjerne sige: „Gud skabte: Himlen — og Jorden,“ naar vi just ville udhæve, at det deels var Himlen, deels Jorden.

.... וַיִּקְרָא אֲדָם לְכָל-הַבְּהֵמָה וְלָעוֹף... og saa raaber Adam Navne: til alt Dvæg, og til Himlens Fugle, og til alle vilde Dyr;

g) Dog er dette Sætningsfortsættende næsten altid selv en heel Sætning, ligesom ogsaa enhver af de øvrige udvidende eller forklarende Dele kunne være, dog ej lettelig meer end een af Delene, hvilken da maa staae sidst; men er det Subjectet, der er meget langt, saa sættes det gjerne foran som en absolut Casus; de øvrige af Sætningens Dele sættes helst tilsidst, naar de ere udvidede ved en anden heel Sætning, hvorved dog oftest de Dele, som derefter ellers kunde følge, aldeles mangle. — Eftertryk og Mod sætning sætter ofte et Ord foran som en absolut Casus, og dette beroer tildeels paa Følelse og kan ej bestemmes efter Regler. — Imidlertid flyttes Pronominerne nærmere hen mod det Ord, hvortil de referere sig, især dersom ellers Tvetydighed kunde opstaae. — I saa Henseende bliver 1 Mos. 2, 19 at mærke, da ej Forfatterens Følelse eller Willie har givet Ordene Plads, men Nødvendigheden.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֱשֶׁר יִקְרָא-לָו הָאָדָם נֶפֶשׁ הַיָּהּ הַחַיָּה וְהָאָדָם יִקְרָא לָהּ „Alhed, til hvilken Mennesket raabte „Livs Sjæl (ו: noget Levende)!” (alt dette staaer som en absolut Casus først) dette (nemlig Udraabet „noget Levende”) blev dens Navn.” — Just det samme Begreb vilde vi udtrykke ved: „noget Levende blev Navnet paa alt det, som Mennesket raabte det (dette Udraab „noget Levende”) til.” — „noget Levende blev Navnet paa alt det, hvorved han gjorde saadant Udraab.

h) Det vilde være for vidtløftigt at opregne enkelte Exempler paa de Tilfælde, hvor enkelte af en Sætnings Dele (det Udvidende; 11.c. det Forklarende; 11.e. det Fortsættende; 11.f.) kunne mangle, medens andre ere udvidede eller formedelst Forfatterens Følelse have erholdt en anden Plads, end de ellers ordentligviis skulde have. Tilforn er viist under 7 og 8 Overgangen fra den ene Taledeel til den anden, man seer da, at

1. Kal, Piel og Huphal have samme Forbindelse med Subject og de øvrige Sætningens Dele.

2. Hiphil har foruden alle de Dele, som fordres til en Sætning i Kal, endnu et andet Begreb, der følger strax efter Verbet; hvilket Begreb, forbundet med Subjectet i den falske Sætning, afgiver Subjectet i den hiphilske.

3. Niphal, Dual og Hithpacl udskyde Subjectet af en falsk Sætning og antage det Sætning forklarende som Subject istedetfor det udsudte.

Anmærk. Niphal har samme Styrelse som Huphal i de Verber, hvor hiin Form bruges for denne; 9. alm. Anmærk. 3.

i) Undertiden kan dog Subjectet mangle, uden at Genusforandring derved er bleven iagttaget.

4. Mos. 32. 5. יָתֵן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ לְאָחֻזָּה og saa sig de: bare vi have fundet Naade i dine Øine, saa vil [En] komme til at give dette Land for dine Tjenere til Arv; du maa endelig ikke føre os over Jordan.

12. Hvad der endnu er tilbage af ægte Hebraisk, findes i Jødernes hellige Skrift, det gamle Testamente. Heraf seer man, hvorledes enhver Forfatter bestemmer en Tid, hvorfra hans Fortælling gaaer ud, ved faae Ord, medens alle følgende Sætninger, der begynde med *Way conv. Fut.*, ere at betragte som Eftersætninger derfor, og af disse er igjen den ene Eftersætning for den anden. Moses begynder sine 5 Bøger med en almindelig Forsætning. „I Begyndelsen har Gud skabt, hvorved deels Himlen er bleven til, deels Jorden,“ derpaa vælger han af denne almindelige Forsætning et Punkt, hvorfra han vil gaae ud, og skriver da den særegne Forsætning i det andet Vers: „og Jorden!? „den har været øde og tom; og mørkt var der over Overfladen af en Afgrund (et dybt „Bandsvæg); og (medens) Guds Aand var svævende over Vandoverfladen.“ Nu følger Eftersætning til Eftersætning „og saa siger Gud: bliv Lys og der blev Lys; og saa o. s. v.“ — En Forfatters Værk er da een eneste Periode, hvori dog undertiden kommer indskudte Sætninger, indførte som en Andens Ord eller Tanker f. Ex. „bliv Lys, og saa bliver der Lys“ fremdeles de ovenfor oversatte Tanker af Eliesar 1 Mos. 24. 12. o. følg.

Forskjellig Længde af Ophold mellem Sætningerne viste naturligviis den nærmere eller fjernere Forbindelse mellem samme, ligesom ogsaa dette maa være Tilfældet med Sætningens enkelte Dele, og skulde Talesproget tydelig udtrykkes ved Skrifte tegn, fordre des

1. Tegn til enhver Medlyd.
2. Tegn til enhver Selvlyd; kortere eller længere Selvlyde.
3. Tegn for Selvlydernes Lydhøide.
4. Tegn for de forskjellige Opholds Længde mellem de enkelte Ord og Sætninger, og den besynderlige Bøining af Aandedrættet under samme.

Af disse 4 Nummere leverede de hellige Bøgers Forfattere kun Tegn for Medlydene, og disse dog næppe distingverede nok; alt det Øvrige, som fordre des til en god Udtale og Oplæsning, maatte ved Traditionen overleveres fra den ene Slægt til den anden. Saa længe kun Lidet var skrevet i Sproget, var det ej vanskeligt, især da Sproget endnu taltes, og desuden Vokalerne vistnok endog i Udtalen ej vare synnderlig distingverede. Ikke heller kunde Alle læse den hellige Skrift, men kun de, som havde Øvelse deri, og endda seer man, at Loven ofte har i lang Tid været skjult og altsaa ej er bleven læst for Folket. Men i det babyloniske Fangenskab glemte Jøderne tildeels deres Sprog, og Nehemias skriver, at man maatte give Folket Underretning om Loven og forklare, hvad der blev oplæst. Hertil behøvedes vel ikke nogen ordentlig uafbrudt Oversættelse, men blot en

Forklaring af enkelte Ord. Efter det babyloniske Fangenskab talte Jøderne Chaldaisk; thi vi see, at Mardokai byder Ester ej at give sig tilkjende som Jødinde, hvoraf man maa slutte, at hun i det Mindste talte Chaldaisk saaledes, at hun ej røbede sin Herkomst, og rimeligviis har hun som simpel Pige ej lært andet Sprog end det, hun fra Barndommen af har hørt tales. Allerede i Begyndelsen af Fangenskkabet skrev Daniel endog kun chaldaiskerende Hebraisk. — Det Chaldaiske er imidlertid omtrent forskjelligt fra det Hebraiske, som det Svenske er forskjelligt fra det Danske; vi behøve for at forstaae Svensk kun Forklaring over enkelte Ord, saaledes behøvede formodentlig Jøderne, der talte Chaldaisk, kun enkelte hebraiske Ord oversatte. Det er ej heller urimeligt at antage, at Esra har indført fra det Chaldaiske de Tegn paa Medlydene, som vi nu finde for at lette Læsningen, og mueltigen har han endog tilsat Tegnet (;), פְּוֹדֵי אִיּוֹ, i det han vel mærkede, hvor vanskeligt det var bestandig at træffe et passende Sted til at gjøre Ophold, naar man vilde drage sit Weir friere; ja det skeer endog ofte, at man ved at læse sit Modersmaal af Uopmærksomhed ej passer at lade Tonen synke mod Punktum og saaledes læser over samme. — Imidlertid beretter Maimonides, at man paa Esras Tider pleiede at holde en Tolk, der forklarede Folket det, som Forelæseren oplæste af Loven, paa det at de kunde forstaae Ordnes Betydning. Han taler altsaa heller ikke om Andet end enkelte Ords Oversættelse, og det er høist rimeligt, at ej nogen ordentlig Targum er bleven forfattet, førend Jøderne henfaldt til Spidsfindigheder, og forskjellige Secter vare hadefulde paa hinanden; thi da vovede man vel ej altid at stole paa en Tolk, der desuden ej heller altid kunde være tilstede til privat Brug. Men det var just paa Jesu Tider, at Antallet paa de Skriftkloge var tiltaget, og Stridigheder mellem de enkelte Secter især bleve mærkelige, hvoraf jeg slutter, at de Targumim, som vi have af Onkelos og Jonathan, og som ere forfattede kort før Christi Fødsel ogsaa ere de ældste. Disse vandt nu almindeligt Bifald, og man pleiede da siden i Jødernes Synagoger at oplæse Parascherne og Haftarerne baade efter Texten og efter Targum. Linieviis er Targum næppe bleven læst efter Texten, da derved den takfulde Oplæsning, som Jøderne stedse have vurderet høit, vilde tabe formeget. Finder man Manuscripter, hvori den chaldaiske Oversættelse er tilføiet linieviis, saa have disse vistnok været til privat Brug. — Jo meer Targumim bleve nødvendige, desto større Værdi var det selv at forstaae Texten, og jo sjældnere Nogen forstod samme, desto vanskeligere var det at oplæse den rigtig; ja man læste vel ofte uden at forstaae, blot saaledes som Fædrene havde læst. Dog var der ogsaa lærde Jøder, som forstode, hvad de læste, og af dem paatog de saa kaldte Masoreter omtrent 436 Aar efter Jødernes Udspreddelse sig at lette deres ulærde Brødre Læsningen af den hellige Skrift. Inden

jeg betragter Maaden, hvorpaa dette kunde skee og ske, vil jeg kortelig gjentage den hebraiske Textes Historie.

1. Fra den Tid, hvori de enkelte Skrifter ere forfattede indtil det babyloniske Fangenskab eksisterede kun Tegn for Medlydene, muelig endog i sammenhængende Række. Kun Enkelte kjendte disse Tegn, og de, der kjendte dem, kunde let selv tilføie Medlydene, forstaae Meningen og læse Texten for Folket, saa længe det hebraiske Sprog blev talt.

2. Under det babyloniske Fangenskab glemte Jøderne deres Sprog og kunde kun forstaae Hebraisk formedelst den nære Forbindelse med Chaldaisk. Enkelte forstode det rigtigt, og færre kunde læse den hebraiske Text, (hvorfore mueligen Esra, da Jøderne vare dragne tilbage fra det babyloniske Fangenskab, affkrev Texten med de meer bekjendte Chaldaiske Bogstaver og tilfattede פֿוֹדֵה הִיֹד efter tillige at have afdeelt de enkelte Ord ved smaae Mellemrum samt Finalbogstaver) (?)

3. Fra det babyloniske Fangenskab indtil omtrent halvhundrede Aar før Christi Fødsel blev Texten oplæst af en Forelæser, og en Folk nævnte de fuldkomne ubekjendte Ord paa Chaldaisk, saasnart de forekom, eller ogsaa maatte de, som ej forstode det Oplæste, forespørge sig hos dem, som forstode det; næppe blev en sammenhængende mundlig Targum givet.

4. Fra Onkelos og Jonathans Tid indtil 506 efter Christi Fødsel læstes den skrevne Targum i Synagogerne efter Texten, og længer og længer hen i Tiden forstod næppe Forelæseren af Texten Meningen af samme, men læste blot saaledes, som han havde hørt Fædrene læse, naturligtvis gjælder det ej om Alle, men dog om de Fleste. Paa denne Tid var det egentlig først, at Jøderne gjorde sig saa mange Skrupler over den rigtige Oplæsning, og i Grunden maatte det og være en stor Skam for deres Præster, om de ej engang forstode den hellige Skrift. Derfor var det at Masoreterne tilføiede Punkter og Tegn for at bestemme Oplæsningen saa nøie som mueligt, saa at Oplæseren, naar han rettede sig efter disse, dog ej kunde blive til Spot og Skam for dem, som vare nærværende og forstode Meningen bedre. Fra denne Tid er den da ingen Forandringer undergaaet i væsentlig Henseende.

13. Ovenfor er allerede anført, hvad der fordredes til at udtrykke Talesproget ved Skrifte tegn; det samme fordredes ogsaa for at bestemme Oplæsningen af den hebraiske Text, og for Masoreterne maatte det være magtpaaliggende at tilføie de Tegn, hvis Betydning man tilførn maatte gjengive efter Traditionen, medens de manglede i Texten. Masoreterne overveiede nu formodentlig i denne Henseende:

1. Hvad det var nødvendigt, at de ved Tegn tilkjendegave

- α. naar af de Tegn, som Texten leverede for Medlydene, det samme under forskjellige Omstændigheder havde forskjellig Udtale, fordredes denne næiere distingeret.
- β. da Selvlydene, naar de ved Traditionen skulde overleveres fra Slægt til Slægt, let kunde forandre deres oprindelige Udtale, fordredes Tegn saavel for deres forskjellige Lydarter, som for enhver Arts Lydlængde.
- γ. da et Ord's Stavelse havde forskjellig Betonning og det især kom an paa at lade det største Tonefald hvile paa den rigtige Stavelse, fordredes denne Stavelse antydet, paa det at den, som ej forstod Sproget, ej skulde vælge en urigtig; ogsaa kunde de finde det nødvendigt at antyde besynderlige Modificationer af Stemmen under Ordene's Oplæsning.
- δ. da Forbindelsen af Ordene tildeels erholdt sin Betydning efter de, efter deres nærmere eller fjernere Forbindelse i Begreb forholdsmæssige, Ophold, som den Talende eller Læsende skulde gjøre mellem samme, maatte Forholdet mellem disse antydes.

2. Om det ej var muligt at benytte samme Tegn i flere Henseender og, hvor de skulde sætte dem.

- α. De fandt da formodentlig, at de ej burde forandre Texten, men blot forklare den;
- β. at Tegnene maatte sættes, hvor de skulde virke: oven, under, i eller ved Siden af Ordene;
- γ. at de Tegn, som viste Ordene's forholdsmæssige Forbindelse, kunde sættes med Fordeel ved Tonstavelsen ikke alene for at spare andre Tegn for denne, men ogsaa fordi Opholdene's forskjellige Længde virker mærkelig paa Tonstavelsen's Modification.

3. Hvilke Tegn de skulde vælge. I saa Henseende var det naturligt,

- α. at de valgte samme Tegn, hvor samme Virkning skulde gjøres;
- β. at de, hvor det var muligt, gavede Tegnene et saadant Udseende, at samme kunde hentyde til deres Virkning;
- δ. at de satte Tegnene ved Tonstavelsen ovenover, hvor man ved samme skulde høre Stemmen, nedenunder, hvor man skulde lade den synke.

4. Hvorledes det var muligt i Almindelighed paa anden Maade end ved Udscendet at erindre om Tegnene's Betydning, især hvor det ej var muligt ved Udscendet at antyde samme. De indsaae da vel,

- α. at de maatte give Tegnene saadanne Navne, der kunde vise deres Betydning og lettelig kunde læres uden ad, i det Mindste langt lettere end hele Traditionen om Oplæsningen.

Maaskee de ogsaa kunde

β. have indseet, at det var fordeelagtigt, om man forbandt en Benævnelse, taget fra Tegnets Udseende, med en, taget fra dets Betydning.

14. Man kan nu undersøge, om Masoreterne virkelig have valgt de Midler, som kunde være passende til at opnaae ovenstaaende Hensigter, og om de virkelig have opnaaet dem. Hensigtsmæssige Midler have de vel valgt, men deres Hensigt blev dog ej opnaaet; thi ved Traditionen er ikke Tegnenes Betydning og Virkning bleven overleveret til os; selv maa man udfinde den, hvilket dog ej har saa stor Vanskelighed, fordi man 1. seer Tegnenes Udseende, 2. veed deres Navne, og 3. kjender temmelig nøie den rigtige Mening af de sammensøiede Ord.

A. Med Hensyn til 13. 1. α.

1. $\Psi\aleph$ kaldes saadant Punkt, som ved Navnet her findes sat i $\aleph$, hvilken dog ogsaa kan staae i andre Bogstaver.

Grammatikerne have ved analogiske Betragtninger opdaget to Arter, $\aleph$ og $\aleph\aleph$, hiint sig de borttager Aspirationen af $\aleph\aleph$, dette fordobler alle de Bogstaver, hvori det indsættes, men findes ej i Gutturalerne og $\aleph$; fremdeles mene de, at Punktet er faldt $\Psi\aleph$ af $\aleph\aleph$ „stikke,” fordi det ligner et Stik.

Dette synes mig ej rigtigt:

α. Næppe har samme Tegnet efter Masoreternes Mening forskjellig Virkning; 13. 3. α.

β. Navnet kan ej være givet alene for at lære os, hvorledes Tegnet seer ud; det erfarede man nok bedst ved Hjælp af sine Øjne, naar man nemlig ej behøvede at vide andet om det, end at det var en Prik.

Derimod kan mueligen:

a) Tegnet ved sit Udseende antyde sin Virkning. 13. 3. β. — Udtalen af Bogstavet, hvori det staaer, er hurtig, som et Stik; det maa hverken læses ud eller være langtrukket;

b) Navnet selv vise dets Betydning; 13. 4. α. — $\Psi\aleph$, der er Part. Ben. af det chaldaiske $\aleph\aleph$ „stikke” „støde” betyder „noget Stikkende;” man stikker, støder Bogstavet frem; Udtalen af det bliver som et Stik eller Stød; det maa hverken læses ud eller være langtrukket. 13. 4. β.

2. $\aleph$ kaldes saadan horizontal Linie, som ved Navnet findes over $\aleph$; kan ogsaa staae over andre Bogstaver.

Grammatikerne sigte, at den i Modsetning til Dagesch kal viser, naar Aspirationen ej er borttaget af $\aleph\aleph$; over andre Bogstaver sættes den for at tilkjendegive, at Dagesch chasaf er faldet bort; over $\aleph$ i Enden af et Ord for at antyde dets Hvilen.

Dette synes mig ej rigtigt:

- a. Det vilde være ganske overflødig at underrette os om, at Aspirationen ej var borttaget, da Enhver, som saa, at der intet Dagesch kal stod, i saa Fald maatte vide, at Aspirationen endnu var der, hvilket nok ogsaa er Grunden til, at dette Tegn urigtig ubelædes; eller hvorledes skulle Bogstaverne da læses, naar ingen af Tegnene findes?
- β. Det var ej Masoreternes Hensigt at give nogen grammatikalff Oplysning, men blot at vise Udtalen (12. Textens Historie. 4.), og stod ej Dagesch chasaf, læste nok Enhver, som om det ikke stod der, uden at noget Tegn behøvede at vise det.
- γ. Naar de sige, at פֿײַ kommer af פֿײַ „hvile“ og saaledes tilkjendegiver, at ן hviler, hvad Forbindelse har da denne Betydning med Tegnets Betydning ved de andre Bogstaver? Skulle de ogsaa hvile?

Derimod kan man betragte:

a) Tegnet med Hensyn til dets Udseende. — Linien viser i Forhold til Prikken noget længere, langtrukket, Trevent; Udtalen af Bogstavet er treven, langtrukken.

b) Tegnet med Hensyn til dets Navn. — פֿײַ, der er Part. Ven. af det chaldaiske פֿײַ „svække,“ „slappe,“ betyder „noget Slappende;“ man slapper Bogstavets Udtale, saa at den bliver treven og langtrukken.

Anmærkning til 1 og 2.

Det, som ligger imellem begge Yderligheder, hurtigt og langtrukket, er den lige gyldige simple Udtale. Endnu bør man betragte de Steder, hvor Tegnene findes og ej findes, for at undersøge, om deraf Intet lader sig bestemme. Vi finde da Dagesch i Begyndelsen af Ord og Stavelser, hvor ingen Vokal gaaer umiddelbar foran, ved Bogstaverne פֿײַפֿײַפֿײַ, men ej under samme Betingelser ved andre Bogstaver, hvorefter man maa slutte, at der er noget Særegent ved disse. Lægger man Mærke til Dem, som af Naturen læspe, vil man snart opdage, at det især er ved ovenstaaende Bogstaver, og efter Vokalerne kunne de ej undgaae det, især, dersom disse ere korte, derimod gjør deres blødere Organ det vanskeligt for dem at udtale disse Bogstaver klart; man hører imidlertid i Begyndelsen af Ord ikke saameget en Læspen, som et forunderligt Slag med Tungen, b lyder som pb, g som fg, t som dt, d som dd, f som pf og i det Hele udstødes de pludselig; i Enden af Stavelserne udlæses de vel, men efter de lange Vokaler især i Censavelsesord eller ved Modsetning, blive de tillige langtrukne. Saaledes formoder jeg da, at disse Bogstavers egentlige naturlige Udtale var læspende; Dagesch sættes da, naar man udstødte dem haardt, Napheh naar de udtaltes blødt trevent, som } har du se...et ded? ; Det trevene
ײַ...ײַ ;

„Jo...e jeg skal nok“ er analogt i Udtalen med **לֹא תִנְנֹב**, medens **לֹא תִנְנֹב** ligner „Jo! jeg skal.“ Jeg kan ikke andet end foretrække hiin Accentuation for denne (5 Mos. 5. 17:18), i det det langtrukne **לֹא**, der giver Optakt til **ת**, i Opregningen har Noget i sig, der vækker meer Opmærksomhed paa det Forbydende end det hurtig udstødte **לֹא**, der ingen Optakt giver til **ת**, som altsaa maa blive haardt at udtale. Hvor Kapheh staaer, troer jeg man maa oversætte: „du maa ikke stjæle, du maa ikke heller o. s. v.“ Derimod hvor Dagesch staaer, vilde jeg oversætte: „Du maa (i Hæftighed) ikke stjæle, Du maa ikke, o. s. v.“ omtrent som, naar En i Hidsigthed udbryder: „nu siger jeg dig: du maa ikke gaae, du maa ikke komme ud i Dag.“ Men saadan Hæftighed er dog ganske unaturlig, hvor det ikke engang er en Tiltale, men en Opregning af Pligtens Bud. Seer man nu hen til Versenes Antal, opdager man vel ogsaa let, hvilken Accentuation der er nyere, og kan med Næmhelighed slutte, at senere Fortolkere have fundet Behag i at sætte de enkelte Led af de 10 Bud ud fra hverandre ved Versaafdelinger, og da bildt sig ind, at Accenterne i og for sig selv ingen Betydning havde. Jeg vender nu tilbage til de saa kaldte aspirerede Bogstaver og mener, at intet Tegn fattes, naar de udlæspedes (Ch i Jødernes „ach vej mir“ kalder jeg ogsaa udlæspet). De øvrige Bogstaver, hvorved vi i Hebraïssen finde disse Tegn, udlæspes ej lettelig, have altsaa ej heller det besynderlige Stød i Begyndelsen af et Ord, hvorfor og intet Dagesch staaer der. Dog maa man undtage især **ח** efter et andet Ord, som endes paa en Vokal, og som har en forbindende Accent; af den ganske naturlige Grund, at **ח** lettelig efter en Vokal kan udstødes ligesom med en Trille; **חַתְּתִיחַ** „netätihää iaäch,“ men **חַתְּתִיחַ** „veaää:saä...h(e)...lo;“ dog er dette ogsaa undertiden den Talendes vilkaarlige Villie, undertiden ogsaa en hurtig Udtales Skyld, at et Dagesch staaer i Begyndelsen af et Ord efter et andet, som endes paa en enkelt skarptonet Stavelse, eller rettere hvor man kun i Ordets Ende hører en skarptonet Vokal. Fordi vort og andres Sprog ej gjerne tillade, at en Stavelse endes paa en skarptonet Vokal, saa grunder dette sig ej paa Umueligheden deri („saää:ledeš“ lyder dog maaskee som „saalledeš“), men derpaa, at vi altid, hvor det skulde være Tilfældet, fordobbe den efterfølgende Consonant; thi ligesom man af „lång“ danner „länge,“ skulde man af „brät“ danne „brä-te;“ hvilket fuldkommen maa lyde, som brätte og derfor er skrevet med to Teer, at det tillige kunde stilles fra „bräte.“ Hebræerne have derimod oprindeligt ikke betragtet den følgende Consonant, som fordoblet, men den foregaaende Vokal, som skarptonet; Masoreterne derimod have fundet, at Lyden af saadan Consonant ved den rigtige Udtale af foregaaende Vokal blev udstødt, derfor fattes vel Dagesch, og kun fordi **חַתְּתִיחַ** har **חַ** skarptonet, har ogsaa **חַתְּתִיחַ** sit **חַ** skarptonet, og **חַתְּתִיחַ** vedbliver da at udtales med sit Stød. Fremdeles have vistnok de gamle Hebræere hørt „קטר“

(Niel) som „kittel“ og ej som „kittet,“ og afdeelt חַטָּט og ej קָטַט ; saaledes er det kun, vi kunne sige, at Dagesch forte synes at fordoble det Bogstav, hvori det staaer. Man kan ej heller uden forsaavidt som Bortkastelsen af en Consonant i Enden af en skarptonet Stavelse, nødvendig medfører den Udtale af den følgende Consonant, som betegnes med Dagesch, sige, at Bortkastelsen er betalt med Dagesch forte. Den Prik, som findes i et Ords Endeconsonant, især א , er ligeledes Dagesch, og man maa læse „ אֵת “ som „katal:t(c)“ (א f. א), „ אֵת “ som „schamää:t(c),“ der maa lyde som „schamäätt(c);“ var altsaa Grammatikerne consequente kaldte de dette Dagesch chafak, hiint kal. Saaledes findes det og i andre Ord, hvor Noget er bortkastet fra Enden og betalt med Schva simpler.

Hjlyden er tredobbelt. I Begyndelsen af Ord og Stavelser har det sin naturlige Udtale; i Enden af et Ord derimod hører man det enten med Optakt eller Medtakt, som ih! (af Forundring; langtrukket); ih! (af Stræk; udstødt), hvor hiin Udtale af א i Hebraïsten skal vises, sættes Rappheh, hvor denne, Dagesch. Nigtignok have ej Grammatikerne henført det under de foregaaende, men dannet en ny Benaevnelse פִּיפֵּה (o: som gjør, at א bliver udtalt). Prikken i א anseer jeg imidlertid for at have samme Virkning her, som i de øvrige Bogstaver, hvor den sættes; א bliver hørt udstødt. Rappheh derimod mene de nu her skal vise, at intet Mapphik staaer, eller at א ej skal udtales, ligesom de ellers mene, at det viser, naar intet Dagesch staaer. Det er dog vist urigtigt; mig synes det, at samme Tegn meer maa vise, at א skal udtales langtrukket, som ved „ih!“ (af Forundring). De øvrige Gutturaler kunne ifølge deres Natur ej lettelig fremsiges paa flere end een Maade, og jeg formoder, at א bestandig har havt samme snurrende Lyd, som Normændene tillægge det, siden man ej i samme finder Dagesch, og dog ellers „r“ gjerne høres udstødt som dobbelt.

Paa samme Maade vilde det være let at bestemme ethvert maforetisk Tegns Brug og Betydning, naar man blot antager de under 13 fremsatte Hypoteser; her vilde det være for vidtloftig en Undersøgelse; kun kan jeg ej undlade til Slutning at nedskrive en Oversættelse af Psalm. 57 og 58, saaledes som jeg synes, den bør være; thi de sædvanlige forekomme mig yderst fejlsulde, og skulde min være rigtig, da vil Enhver see, hvor stet, især i Psalm. 58, Tankeforbindelsen og Meningen har været fattet,

Psalm. 57.

Vær mig naadig,
 Gud!
 Vær mig naadig!
 Thi paa dig tryk har jo stolet
 Min Sjæl;
 Ja i din Vinges Skygge tryk skal jeg være,
 Indtil det Uveir¹⁾ gaaer over.
 Naabe vil jeg til Gud,
 Den Høie,
 Til Gud²⁾ —
 Den virkende paa mig.
 Sende fra Himlen vil han
 Dg Frelse mig bringe.
 Starckt beffæmmet han har min Plager;
 Forunderligt!³⁾
 Sende vil Gud herhen
 Sin Naabe og Sandhed med den.
 O min Sjæl!⁴⁾
 I Løvers Midte jeg ligger,
 Uch de Menneſtebørn opåbende,
 Deres Tænder er Pileindsfæstning,⁵⁾
 Deres Tunge er Skarpheds Sværd.
 Dphoi dig over de Himle,
 Gud!
 Over!⁶⁾
 Ja over Alverden — din Tere.⁷⁾
 Et Garn
 Dpfæstet har de for mine Fjed; det høied'.⁸⁾
 Min Sjæl.
 De grove for mig en Grav,
 Men selv de falbt i dens Midte;
 Forunderligt!
 Mit Hjerte er styrket,
 O Gud!
 Mit Hjerte er styrket,
 Dg nu vil jeg synge,
 I Lovsang jeg nu vil ubbryde.
 Waagn op min Tere!

Waagn op,
 O Psalter og Cithar!
 Lidelig jeg Eder maa vække.⁹⁾
 Takke dig vil jeg blandt Folket,¹⁰⁾
 Min Herre!
 Lovslynge dig høit — blandt Nationen;¹⁰⁾
 Thi stor indtil Himle din Raade,
 Indtil Skyen¹¹⁾ din Sandhed.
 Ophøi dig over Himmel,
 Gud!
 Over!
 Sa over Alverden — din Ære.

1) הָיָה (Inf. Piel af הָיָה eller i Almindelighed blot et Begreb, som hæver ind under Piel) „noget frygteligt Nærværende,“ „noget Grueligt,“ „Ulykke,“ „Uveir.“ Man sammenligne her denne Forbindelse mellem „noget Frygteligt“ (הָיָה) „og den simple Nærværelse“ (הָיָה; וְסָוֹט וְסָוֹט) med det, som er sagt under 1.

2) לֵאלֹהֵי יְרֵאָה til den Gud, som har Indflydelse paa mig. I Forbindelse med det Foregaaende bliver Tanken: „jeg vil raabe til Gud, den Høie, o! han er mig en Skyts-gud;“ el. han styrer min Sjæbne.

3) סֵלָה har jeg oversat ved „forunderligt!“ i det jeg ej kunde finde den etymologiske Oprindelse, og dog saa, at det omtrent maatte være et Omqvæd, der kunde følge efter baade Glædeligt og Sørgeligt, bevirket af Gud.

4) נַפְשִׁי, o min Sjæl! De LXX Fortolkere have ganske feilet, men ikke mindre de, som oversætte „med min Sjæl.“ Det maa nødvendig være en absolut Casus: o min Sjæl! jeg ligger o. s. v. 3: jeg føler samme Qual og Angst nu, som jeg vilde føle, om jeg laa blandt Løver, der æde Mennesker; thi לֵרֵשִׁים, hvis det just ikke svarer til לְבָאִים, saa refererer det sig dog dertil og styrer efter min Mening det følgende בְּנִי־אֲדָרָה. לֵרֵשִׁים betyder egentlig brænde selv, men ogsaa sætte Ild paa, fortære ligesom Ilden hurtigt, opfluge, opæde (?).

5) חֲכִיתִי וְחִצִּיתִי, Indfæstning og Pile 3: Pileindfæstning, en Række Skyd.

6) Gjentagelsen her af „over“ udhæver bedre Modsatningen i Dansken og gjengiver tillige det Hold ved עַל fornedelst Tiphkah.

7) Denne Linie, som ogsaa den sidste, er en heel Sætning: „din Ære er udbredt over Alverden;“ men jeg har undveget at oversætte det saaledes, fordi det forekom mig, at Hebraisten ligesom lod det være tvivlsomt, om man skulde referere עַל til det foregaaende רִמָּה eller ej.

8) כָּפַף נִפְשִׁי; κατακαμψαν την ψυχην μου (LXX). Her er begaaet en Feil, i det כָּפַף er oversat i Pluralis, som om Subjectet var כָּפַף-אֲנִי, medens Ordet dog er et regelmæssigt Singularis, hvis Subject formodentlig er det, at de have lagt Snarer for ham. Langt rimeligere var det imidlertid at antage נִפְשִׁי, som Subject, skjøndt det ellers er Fem., end כָּפַף, der dog ogsaa meest er Fem.; thi da forled man i det Mindste ej Sagnelsen: „De have sat Garn for mine Fjed, og det omringede min Sjæl,“ ligesom Fiskergarn omringer de Fisk, som skulle fanges. כָּפַף betyder egentlig „krumme,“ „bøje,“ og den rigtigste Oversættelse er vistnok denne: „de have sat Garn for mine Fjed og dette (neml. at de have gjort det) bøiede min Sjæl“ ו: det smertede mig, at jeg lumskelig blev efterstræbt af dem.

9) אֶעֱרֶה er aabenbare Hiphil, da der ligesom staar Kal עֲרָה; altsaa oversættes dette ved „vaagn op,“ bliver hiint „jeg vil (maa) vække op.“ Vaagn op! o. s. v. jeg maa vække (sc. Eder) tidlig.

10) Folket og Nationen tages collectivt.

11) Vi bruge heller „Skjen“ end „Skjer.“

Psalm. 58.

Er det Sandhed, jeg hører? ¹⁾
 Nei! ²⁾
 Retfærdighed skalde I kunne tale,
 Af Oprigtighed skalde I kunne bømme,
 Børn af et Menneſte? ³⁾
 I Hjertet Hidsighed I bevirke,
 I Landet Vold med egne Hænder; ⁴⁾
 I skulle dog overveie det. ⁴⁾
 Medrige fortjene ej Barmhjertighed, ⁵⁾
 De ere Banſkabninger, ⁶⁾
 Saadanne Tægtalere.
 Der er Gift ved dem,
 Som Gift af en Slange.
 Som en bøv Dgle,
 Der holder sit Dre lukket, ⁶⁾ er den,
 Som ej vil høre ydmyg Bedendes ⁷⁾ Røst,
 Skjøndt selv ſtedſkende, i Gledſkerier oplært. ⁸⁾
 Gud!
 Nedbryd Tænderne i Munden paa Saadanne,
 Det er Løve-Rindtænder,

Knuus dem,
 Jehova!
 Lad dem blive udspyttede som mudret Vand; ⁹⁾
 Hiin udstrækker sine Brobde, ¹⁰⁾
 Ligesom disse føre Bagtaalelse. ¹⁰⁾
 Som en Snegl — Nibrig drager den frem —
 Er en Dvinded for tidlige Foster; ¹¹⁾
 Ingen af dem har seet Soel;
 For flulde Ebers Waaben forstandiggjøre en Tjern,
 Naar ligesom Liv eller Brede —
 Den reiser i Weiret. ¹²⁾
 Glæde sig maa den Retfærdige dog;
 Thi en Hævner har seet det;
 Sine Fjed skal han tvætte —
 I den Nedriges Blod;
 Og man vil da sige:
 Der er dog en Nybelse for den Retfærdige,
 Der er dog Mægtige tilstæde —
 Dømmende paa Jorden.

1) **וְהִי־וְהָיָה**, mon virkelig?, mon det er Sandhed, jeg hører? el. maaskee: er det deres Allvor?

2) **וְהָיָה**, Stumhed ו : paa mit gjorte Spørgsmaal vil følge Stumhed; de maae nok tie; nei! (i det han svarer sig selv).

3) **בְּנֵי־אָדָם**, Børn af et Menneske, 3 Mennesker. David tilsaler her kun de Mennesker, der lade som de ere retfærdige og oprigtige (v. 2.), men dog hemmelig ophidse Gemytterne, ja endog selv deelstige i Voldsgjerninger; han beder dem overveie deres Fremgangsmaade (v. 3.) og siger dem, at saadanne Løgtalere, der ere Wanskabninger i Naturen, ej fortjene Barmhertighed (v. 4.); thi der er Gift ved dem, ligesom ved Slanger (v. 5.). Den, som ej vil høre de hymng Bedendes Røst, skjøndt han selv godt forstaaer at smigre og sledske, naar han behøver Noget (v. 6.), er ligesom en døv Ogle, der holder sit Øre tilluuffet (ו : ej heller bryder sig om, at dens Bytte jamrer sig, men dog selv vender og dreier sig, naar den er i Knibe) (v. 5.). David henvender sig nu til Gud og beder ham om at gjøre Saadanne uskedelige (v. 7.), og lade dem overalt blive udstødte af det menneskelige Samfund med samme Modbydelighed, som man udspytter mudret Vand (her ender Henvendelsen, og den afbrudte Lignelse fortsættes); hiin (neml. Oglen) udstrækker just hemmelig sine Brodde og saarer, ligesom disse flette Mennesker stæde ved Bagtaalelse (v. 8.). Ja man kan med Nette sammenligne saadan Wanskabning i Naturen

med en slibrig Ænegl, endog med Hensyn til det, at Jngen af dem har seet Soel (v. 9); thi de ere virkelig saa blinde for deres eget Vel, at de ikke engang kunne see det meest Joinefaldende, og man kunde vel før ved at staae til en Fjærn, der ligesom med Willie reiser sig i Weiret, gjøre den forstaaeligt, at man vilde frem, end man kan overtale Saa-danne til at søie eller tjene sig (v. 10). Men den Retsfærdige skal glæde sig, thi en Hævner har seet det, han vil tvætte sine Fjed i den Nedriges Blod (v. 11.), og man skal da sige: der er dog en Nydelse for den Retsfærdige, der ere dog אלהים (o: Mogle, som have Wiisdom og Magt), der domme paa Jorden (v. 12).

4) בארץ staaer i Modsetning til בלב, חַמַּס יְדֵיכֶם (Eders Hænders Vold o: Vold med egne Hænder) til עוֹלוֹת (af עָרָה) Opstigelsler, Ophævelser, Hidsigthed; begge ere styrede af תַּפְעָלוֹת, og תַּפְלִסוֹת er uafhængigt deraf; „J skulle overveie det.“

5) Den ordrette Oversættelse er: de ere fremmede fra Barmhertighed; de ere vildfarne fra en Bug. Betydningen maa være, enten: de kjende ej Barmhertighed, eller: de fortjene ej Barmhertighed. Jeg foretrækker det sidste, og mener, at „de ere vildfarne fra en Bug“ siges lignelsesviis; thi ligesom Wanskabninger kunne med Rette anses for at være ved en Wildfarelse eller Feiltagelse komne til Verden, saaledes ere ogsaa disse Wanskabninger i Naturen. רַחֵם (af רַחֵם, være barmhertig), Barmhertighed (men ej her, Moderliv).

6) Ligesom en døv Dgle o. s. v. (Prædicatet) er den, som ikke hører o. s. v. (Subjunctet). Jeg mener, at אַשׁוּ er svarer til בַּתָּן, men betyder „den, som“ eller rettere „En, som.“

7) מְלַחֲשֵׁימַי oversættes ved: *enudovtes*, mussitantes, Zauberer, hvislende, men jeg troer, det skal betyde „hymyg bedende“ af שָׁחַח, der egentlig er: stønne hæftig, hvoraf vel kunde komme „Zauberer,“ skjøndt vistnok langt nærmere og meer overcensstemmende med Meningen „hymyg bedende.“

8) חִיבֵר lader man ogsaa erholde Begrebet af mane og besvære, fordi man nu engang har refereret det til Dglen, medens det vistnok svarer til den omtalte Person, og jeg har oversat det ved „stedfænde“ af חָבַר, logre, stedse, smigre, hvoraf forene sig med En, være venfabelig findet mod En. Naar man gjennemfluer Tankefølgen i hele Psalmen, vil man let erkjende, at Oversætterne her have feilet storligen.

9) Dette Vers forekommer mig, at være det vanskeligste, især den sidste Deel af samme. Man nødes til at antage, at den ved 7de Vers begyndte Henvendelse til Gud først endes her midt i dette, og at Lignelsen om Dglen derefter fortsættes. „Mudret Vand“ for „Vand, der er kommen til at gaae stærkt, der er bleven rørt op i.

10) חָצוּן, Pile, sine Brodde (om Oglen). יִתְמַלְלֵן, komme til at snakke, bestræbe sig for at komme til Orde, føre Bagtalelse.

11) אֲשֶׁת נֶפֶל anseer jeg for Subject til Prædicatet שְׁבַרְיָה o. s. v. Meningen er givet under 3.

12) Det er forunderligt, at dette Sted, der i Grunden ej er saa vanskeligt at forståe, dog er blevet oversat saa yderst fløjt og meningsløst af de Fleste. Nogle faae endog her en Lignelse mellem Bredden og en kogende Gryde og lægge da selv Ild og Storm til. סִיר (af סָרַר, boie sig, trække sig tilbage) egentlig: noget Krumt, Kroget, deraf ethvert krumt Redskab eller Waaben. שָׁעַר, reise i Weiret, optære בָּן, svarer til אָטָר.

Herved indbydes Skolens Belyndere til at overvære den offentlige Examen, hvorved Disciplene blive prøvede i de enkelte Videnskaber paa de Dage og i de Timer, som følgende Tabel viser.

Den offentlige Examen i Friderichsborgs lærde Skole holdes saaledes:

Onsdagen d. 19 Septbr.

- Formiddag
8-1.	Latin	}	Candidaterne.
	Græsk		
	Hebraisk		
	Historie		
	Geographie)		
	Eftermiddag		
3-7.	Latinsk Version	Cl. 4.	
	Religion	Cl. 3.	

Thorsdagen d. 20 Septbr.

- Formiddag
8-12.	Religions-Opgave	Cl. 4.
	Frausk } Version	Cl. 3.
	Tydsk }	
	Eftermiddag	
2-7.	Mathematiske Opgaver . .	Cl. 4.
	Historie }	Cl. 2.
	Geographie }	

Fredagen d. 21 Septbr.

- Formiddag
8-1.	Religion	}	Candidaterne.
	Frausk		
	Tydsk		
	Mathematik)		
	Eftermiddag		
2-7.	Historiske Opgaver	Cl. 4.	
	Latin	Cl. 1.	

Löverdagen d. 22 Septbr.

- Formiddag
8-12.	Latinsk Stiil	Cl. 4, 2.
	Geometrie skriftlig	Cl. 3.
	Eftermiddag	
2-6.	Frausk } Version	Cl. 4.
	Tydsk }	
	Arithmetik	Cl. 3.

Mandagen d. 24 Septbr.

- Formiddag
8-12.	Latin }	Cl. 4.
	Tydsk }	
	Eftermiddag	
2-7.	Latin	Cl. 3.
	Arithmetik	Cl. 2.
	Dansk	Cl. 1.

Tirsdagen d. 25 Septbr.

- Formiddag
8-12.	Latin	}	Cl. 2.
	Græsk		
	Frausk		
	Lat. Stiil		
	Eftermiddag		
2-6.	Mathematik	Cl. 4.	
	Dansk Stiil	Cl. 3.	

Onsdagen d. 26 Septbr.

- Formiddag
8-12.	Historie	}	Cl. 4.
	Geographie		
	Geometrie		
	Religion		
	Eftermiddag		
2-6.	Historie	}	Cl. 1.
	Geographie		
	Lat. Version	Cl. 3.	

Thorsdagen d. 27 Septbr.

- Formiddag
8-1.	Græsk	}	Cl. 4.
	Hebraisk		
	Declamation		
	Lat. Version		
	Eftermiddag		
3-7.	Frausk }	Cl. 3.	
	Græsk }		
	Dansk Stiil	Cl. 2.	
	Latin skriftlig	Cl. 1.	

Fredagen d. 28 Septbr.

- Formiddag
8-12.	Frausk } Version	Cl. 2.
	Tydsk }	
	Eftermiddag	
2-5.	Religion	Cl. 4.

Löverdagen d. 29 Septbr.

- Formiddag
8-12.	Historie	}	Cl. 3.
	Geographie		
	Eftermiddag		
2-4.	Religion	Cl. 1.	

Tillige uddeles, efter foreviste Skrift- og Tegne-Prøver, Characterer for Calligraphie, Tegning og Svømning.

De Candidater, som dette Aar skulle dimitteres, ere:

1. Carl Christian Lund.
2. Carl Ludvig Jensen.
3. Bolle Herman Mørch.